

Nasilje na nogometnim tribinama - orjunaši ili borci za pravdu

Mrvelj, Maria

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:473148>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

DIPLOMSKI RAD

Nasilje na nogometnim tribinama – orjunaši ili borci za pravdu?

Maria Mrvelj

Mentor: doc.dr.sc. Sanjin Dragojević

U Zagrebu, srpanj 2017.

ZAHVALA

Veliku zahvalnost, u prvom redu, dugujem svom mentoru prof.dr.sc. Sanjinu Dragojeviću na susretljivosti, savjetima, te strpljivosti tijekom izrade ovog diplomskog rada. Hvala također svim prijateljima i kolegama, osobito Mariji na zajedničkim učenjima, projektima i međusobnoj motivaciji. Hvala i mojoj obitelji koja me uglavnom podržavala u svim odlukama.

I na kraju, zahvaljujem se svom suprugu koji mi je maksimalno olakšao posljednje dvije godine studija konstantnom podrškom i motivacijom, bez kojeg sve ono što sam dosad postigla ne bi bilo moguće.

Hvala!

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam diplomski rad s naslovom *Nasilje na nogometnim tribinama – orjunaši ili borci za pravdu?* izradila samostalno pod voditeljstvom prof. dr. sc. Sanjina Dragojevića. U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkog rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen, standardan način citirala sam i povezala s fusnotama s korištenim bibliografskim jedinicama. Rad je pisan sa zadovoljstvom i velikim interesom autorice za nogomet i sve vezano uz ovaj sport.

Suglasna sam s objavom diplomskog rada na službenim stranicama Fakulteta.

Studentica

Maria Mrvelj

SADRŽAJ

1. Uvod	5
2. Kulturološka važnost nogometa	6
3. Nasilje na nogometnim terenima kroz povijest.....	10
3.1. Najistaknutiji slučajevi kroz povijest	12
3.2. Tragični ishodi	15
3.3. Nasilje u hrvatskom nogometu.....	16
4. Percepcija hrvatskog nogometa u međunarodnom kontekstu	19
5. Zakonske mjere i zabrane kao oružje protiv nasilja.....	21
6. 1. DIO ISTRAŽIVANJA – ANKETA - Je li nasilje razlog neposjećivanja utakmica?.....	25
6.1. Metodologija i cilj istraživanja	26
6.2. Rezultati istraživanja	26
6.3. Analiza istraživanja	32
7. 2.DIO ISTRAŽIVANJA – INTERVJU S NAVIJAČEM – Razlozi nasilja na terenima.....	35
7.1. Analiza intervjua	40
7.2. Zaključak intervjua i usporedba s anketom.....	41
8. Prioriteti budućeg djelovanja u Republici Hrvatskoj	44
9. Zaključak	47
10. Summary.....	48
11. Popis literature.....	48
11.1. Popis slika	49
11.2. Prilozi	49

1. UVOD

O najvažnijoj sporednoj stvari na svijetu, gotovo da nema osobe koja nema vlastito mišljenje. A sam nogomet kao sport oduvijek je bio u fokusu javnosti – novac, transferi, reprezentacijska pitanja, statistike.. Ali i navijači. Upravo oni na tribinama pokretač su generalnog interesa javnosti za ovaj grupni sport. Prema mnogim statistikama¹ o popularnosti sportova upravo nogomet drži se na broju jedan. Navijači ovog sporta kroz povijest su bili jedni od najstrastvenijih, što dokazuju upravo i brojni zakoni vezani za ovaj sport, restrikcije kao i policijske i sigurnosne mjere koje prate simpatizere na tribinama.

U ovom radu fokus će biti stavljen na nasilje. Jer upravo nasilne situacije na nogometnim tribinama od velike su važnosti za cjelokupnu sliku nogometa u svijetu. Sport je važan dio kulture, a kad jedan tako, po mnogima važan sport prate slike nasilja, verbalnog i fizičkog, onda je to bitan predmet za istraživanje. U daljnjem radu prikazat ću važnost nogometa za kulturu jedne zemlje, kao i za njezin imidž, te povjesni aspekt nogometa.

Srednji dio rada prikazat će mišljenje dviju strana. S jedne strane percepciju mladih građana (studenta novinarstva) o nogometu, te nasilju kao i razloge njihovog (ne)posjećivanja nogometnih utakmica, a druga strana u vidu intervjua s osobom koja kao dugogodišnji navijač, te pripadnik navijačke skupine Torcida i aktivan član udruge Naš Hajduk daje pogled iznutra kao i razloge eventualnog nasilja na tribinama.

Rad se temelji na četiri hipoteze.

H1: Mladi osuđuju sve vrste nasilja u sportu

H2: Nasilje na stadionima razlog je neposjećivanja utakmica

H3: Studenti novinarstva u velikoj su mjeri zainteresirani za sport i kolegije vezane za Sportsko novinarstvo

H4: Nasilje je povezano sa stupnjem obrazovanja

¹ <http://www.statisticbrain.com/most-popular-sports-worldwide/>

2. KULTUROLOŠKA VAŽNOST NOGOMETA

Nogomet odavno nije samo način rekreacije. Nogomet je buissnes, zabava, nogomet je kultura. Služi kao indentifikator. Nogomet nije samo sport, igra. Prema brazilskom stručnjaku Ricardu dos Santosu sa Sveučilišta u Rio de Janeiru, nogomet je sekularna religija nove ere sa svim svojim mitovima, pravilima i herojima. Još ukoliko dodamo rituale koji se odvijaju prije, za vrijeme i nakon utakmice (kao što su pjesme navijača, pljesak igrača prema tribinama ili razmjena nogometnih dresova oponenata), gotovo svetu predanost (ne odbijanje igranja za reprezentaciju ili odbijanje igranja za rivalski klub vlastitog grada), ili obožavana mjesta i lokacije kao što su „hramovi“, posebni stadioni kao što je Azteca u Mexico Cityju ili Maracana u Rio de Janeiru ili *Maradoniana* – crkva posvećena Diegu Maradoni – možemo zaključiti kako je nogomet itekako kulturološki označen.

Mnogi mislioci, intelektualci, istaknuti pisci i znanstvenici pratili su ili sami igrali nogomet. Stoga ne čudi da je pomak u literaturi o sociološkom, te političkom aspektu sporta znatno porastao u posljednjem stoljeću. No, koliko god da je sociologija sporta, a i sama literatura impresivna i u velikom broju, često se sužava i svodi na kulturu sporta ili politiku. Na ono što nogomet predstavlja jednom narodu, zemlji ili regiji.²

Nogomet nije bio izostavljen niti u lirici, glazbi, ali i kazalištu 20. stoljeća. To se može zaključiti po okolnosti da su se nogometa – kao pučke zabave – najžustrije latili oni umjetnički žanrovi koji i sami imaju u sebi neku pučku crtu. Tako je prvi ambiciozniji projekt niknuo na području operete: bila je to Tijardovićeve Kraljica lopte iz 1926. godine, koja se pojavila između Male Floramye i Splitskog akvarela, ali nije postigla toliki uspjeh. Za nogometom kao temom posegnuo je i film, koji je još više okrenut masama nego opereta: u svome djelu *Plavi 9* (1950.) Krešo Golik uz pomoć nogometa gradi priču prema socrealističkoj shemi, po kojoj se i napredni junak i dekadentni reakcionar nalaze u istom timu. Nakon filma došla je televizija, pa je tako Miljenko Smoje u seriji *Velo* misto od

² Bar-On, Tamir (2014.) – The world through soccer – The cultural impact of a global sport, Rowman and Littlefield, USA

Hajduka i navijačkih strasti načinio pozadinu za široku panoramu dvadesetoga stoljeća u Splitu³.

Veza između nogometa, kapitalizma, neoliberalizma, te globalizacije, korištenje nogometa kao alata protiv autoritarne vladavine, totalitarizma i sličnih sustava je itekako jaka, s čim se slažu mnogi stručnjaci poput Bar-Ona.

Vrcan kaže kako se nogomet pretvorio u veliku kulturnu instituciju modernog vremena, gotovo istih razmjera i težine kakvu ima moderni formalni obrazovni sustav, ali je možda daleko učinkovitiji u generiranju masovne lojalnosti i konformizma i u međugeneracijskoj reprodukciji određenog mentaliteta, obrazaca mišljenja i ponašanja. I to ide do te mjere da unaprijed premašuje svaka rasprava o pučkoj kulturi, o kulturi općenito, te o odnosu pučke kulture, službene kulture i društvenih institucionalnih i ideoloških aranžmana koja ne uzima u obzir događanja u nogometnoj galaksiji – barem u smislu konstrukcije društvenih identiteta i solidarnosti, prijenosa kulturnih obrazaca, proizvodnje tenzija te proizvodnje i potrošnje idola i uzora (Vrcan, 2003:19).

Na primjeru Republike Hrvatske također možemo osjetiti jak utjecaj nogometa na kulturu i ponašanje ljudi u vidu kolektivnog identiteta. Izostavit ćemo na kratko reprezentacijsku momčad i fokus staviti na klub „Hajduk“ iz Splita. Hajduk je u Splitu i neposrednoj okolini poput religije. Utakmice se posjećuju gotovo kao i nedjeljna misa, a rekviziti i murali su vidljivi svugdje po gradu. Fan shop ovoga kluba može se pronaći u svim prodajnim centrima, a nisu rijetki ni: Hajduk Split maramice za nos, juha, mlijeko, pivo, sokovi, vlažne maramice, te grickalice svih vrsta. Nogomet kao oblik masovne pučke kulture ima značajnu ulogu u konstrukciji i učvršćivanju društvenih identiteta, ponajprije lokalnih (što se može vidjeti na primjeru Hajduka), a onda i nacionalnih (Vrcan, 2003:21). Dakle, nije potrebno neko velebno istraživanje kako bi se došlo do zaključka kako je sam nogometni klub većini građana i navijača izuzetno bitan kulturološki indeks.

³ Pavličić, P. (2005). Nogomet i moderna hrvatska lirika. Dani Hvarškoga kazališta : Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu, 31(1), 352-373. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/73153>

Slika 1: Hajduk Split grickalice – izvor: <https://goo.gl/images/o4CbiC>

Nogomet sam po sebi ne bi bio bitan, da nema navijača. Navijači se po mnogočemu razlikuju od pratitelja, zbog toga što funkcioniraju kao zasebna kulturološka cjelina. U Europi se navijačke skupine nazivaju i ultras⁴, što dolazi od latinskog *ultra*, a označava nadprosječni entuzijizam u ovom slučaju, po pitanju nogometa. Navijači su prepoznatljivi po svom fanatičnom pjevanju u velikim grupama, prkošenju autoritetima, te prikazivanju transparenta, napisa i banera na stadionima. To pridodaje atmosferi kojoj je cilj uplašiti navijače i igrače suparničkog tima, ali i poduprijeti vlastiti tim.

Navijačke skupine nastoje koristiti različite stilove i veličine natpisa i zastava sa imenom i simbolom vlastite grupe ili kluba, te imaju razvijen marketinški krug koji uključuje i prodaju (Fan Shopovi), primjerice šalova, majica, jakni ili kapa. Imaju već ustaljen repertor navijačkih pjesama koje pjevaju prije, za vrijeme i poslije utakmica, te se nerjetko odvajaju od skupine koja uglavnom ima zaseban sektor na stadionu rezerviran samo za njih. Govoreći o ultras skupinama valja naglasiti i kako se unutar njihove skupine prije velikih utakmica pripremaju i planiraju koreografije koje ponekad uključuju i pirotehniku (baklje) u suglasnosti s klubom.

Navijačke skupine jasno su kulturološki označene i zbog vlastitog kodeksa ponašanja i pravila koja se rijetko krše. Primjerice, svaka skupina ima svoga vođu, pravila, inicijaciju, simbole, pjesme, grb i zastavu. Pravi navijač nikada je prestaje pjevati, trudi se ići na što više utakmica

⁴ <http://www.dictionary.com/browse/ultra>

(gostujućih i na domaćem terenu), bez obzira na rezultat ostaje vjeran svome klubu i nastavlja navijati i gotovo nikad ne sjedi tijekom utakmice. Navijačke skupine uglavnom surađuju s vlasnicima klubova, koji im nerjetko ustupljaju mjesta na stadionu ili skladištenje zastava i transparenta. Neki klubovi registriranim navijačima osiguravaju popust na ulaznice i raniji ulazak na stadion.

Koreografije za vrijeme utakmica, a koje su dogovorene unaprijed, ponekad uključuju plastične ili kartonske papire u šarenim bojama, posebno raspoređene kako bi dignuti u zrak načinili određenu sliku. Umjesto papira mogu se koristiti balone, natpise, baklje, dimne bombe, te različite predmete. Što se tiče pjesama koje se na stadionu pjevaju, one su tekstualno prilagođene klubu, a melodije su često preuzete od popularnih pjesama.

Profesor i sociolog Dražen Lalić u svojoj knjizi „Torcida – pogled iznutra“ jasno označava kako su navijači i nogomet zapravo subkultura jednog modernog društva, te je za potrebe pisanja knjige odlučio boraviti među navijačkom skupinom Torcida kako bi dobio informacije iz prve ruke. U fokus stavlja duh vremena, opću krizu, prkos mladih ljudi i nezadovoljstvo 90ih godina na našim prostorima, te kako je zapravo Domovinski rat počeo na tribinama nogometnih stadiona. Ako u obzir uzmemo izgrede na utakmici Dinama i Crvene Zvezde u svibnju 1990. te paljenje zastave SFRJ na utakmici Hajduka i Partizana u rujnu 1990. godine u Splitu, lako je uočljivo da se rat prije rata vodio na tribinama, a navijači su bili posrednici iskazivanja javnog mnijenja. Ulazak među navijače značio je opipavanje bila tadašnje mladeži i pouzdanu informaciju o njihovim političkim, ideološkim, regionalnim i kulturnim razmišljanjima⁵.

Ako uzmemo širi kontekst, kao što je nogometna reprezentacija, kulturološka važnost postaje još veća. Nogometna reprezentacija je, u okviru natjecanja, slika jedne države. Ona može potaknuti turizam, percepciju svijeta o nama, pozitivne i negativne konotacije, međunarodne odnose i još mnogo faktora u internacionalnom kontekstu.

Primjerice; oduvijek smo smatrani kao talentirana nacija u nogometnim, ali i drugim sportskim okvirima. Dokazuju to i svjetski poznati nogometaši koji su već svojevrsne legende među obožavateljima sporta – od Zvonimira Bobana, Davora Šukera, pa sve do Luke Modrića, Ivana Perišića, Matea Kovačića i mnogih drugih. Naše utakmice se na

⁵ Mrčela, Magdalena (2016.), Recenzija na: Dražen Lalić: Torcida – pogled iznutra
Dostupno na: <http://www.nogometplus.net/index.php/istaknuto/nogopis/drazen-lalic-torcida-pogled-iznutra/>

međunarodnim natjecanjima uvijek prate i komentiraju na svjetskoj razini⁶, no kada naši navijači ili sami klubovi budu involvirani u sramotne situacije poput izgreda na tribinama, uvredljivih napisa ili afera unutar klubova – to šalje svojevrsnu sliku o našoj državi u svijet.

Odmaknemo li se od Hrvatske, vrlo je lako zaključiti kako se navedeno odnosi i na sve druge zemlje popularne po sportu. Engleska je na primjer, u svijetu percipirana kao zemlja koja ima najstrože zakone za suzbijanje nasilja u nogometu upravo zbog značajne povijesti nasilnih događaja koji su nerijetko, bili tragični.⁷

Nogometne utakmice posjećuju monarsi, političari, uglednici, pisci, znanstvenici, poznate osobe iz društvenog života – i stoga se ne može umanjiti kulturološka, sociološka, psihološka, te politička važnost ovog sporta.

3. NASILJE NA NOGOMETNIM TERENIMA KROZ POVIJEST

Srđan Vrcan tvrdi da postoji nekoliko načina na koje bi se navijačno nasilništvo moglo raspraviti. Najprije, zbog previše optimističnih uvjerenja i očekivanja da razvoj modernih društava i civilizacije znači i siguran razvoj civilnosti i tolerancije koja sama po sebi smanjuje šanse za nasilničko rješavanje društvenih sukoba ili bar u velikoj mjeri uspijeva pripitomiti moguće nasilje. No, povjesno iskustvo uvjerljivo je opovrglo takva očekivanja, te su stoga, neki poznati suvremeni sociolozi mogli zaključiti kako je dvadeseto stoljeće bilo užasavajuće i nasilničko, odnosno stoljeće najvećeg nasilja u povijesti ljudskog roda (Vrcan, 2013).

Također, promatrajući povijest nogometa, postoje uvjerenja kako se danas odvija šira i detaljnija regulacija – bilo nogometnog pogona ili pak zakonska regulacija ponašanja na stadionima – te uspijeva otkloniti situacije koje su prije lako dovodile do nasilja u igri ili na gledalištu. Ovakva uvjerenja u najnovije vrijeme, najčešće provode međunarodni nogometni forumi i vlade nekih zemalja. No, Vrcan tvrdi kako se treba prisjetiti izjava nekih hrvatskih političara koji su nakon navijačkih nereda u Zagrebu i Splitu puni optimizma najavljivali dolazak uspješnih britanskih policijskih stručnjaka koji bi nam „prenijeli čarobnu formulu pomoću koje se u potpunosti iskorijeni navijačko nasilje“ pa bi i mi tako trebali izići na kraj s našim problemom. A onda je došlo do erupcije navijačkog nasilja na Europskom prvenstvu, kvalifikacijama i drugim važnim natjecanjima.

⁶ <http://www.espnfc.com/european-championship/74/blog/post/2890784/croatia-a-favourite-to-win-euro-2016-but-first-up-a-paypack-match-against-turkey>

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Football_hooliganism_in_the_United_Kingdom

Vrcan tvrdi i kako se u Engleskoj, nakon strogih zabrana na stadionu, navijačko nasilje prebacilo na ulice i trgove. Tome možemo posvjedočiti i povezati s hrvatskim problemom. Konkretno navijači naših klubova 1. Hrvatske nogometne lige, ukoliko ne smiju na teren, spremni su dočekati protivnike na ulicama⁸, ali jedno je sigurno – nasilja mora biti.

Sociološki gledano, uzroci nasilja kriju se u teoriji kako je ponašanje nogometnih navijača samo oblik ponašanja jednog mnoštva pojedinaca kad to mnoštvo dobije svojstva prave mase i kad se počne ponašati prema logici uspaljene mase. Naime, ističe se da se masa po pravilu, ponaša prema svojim pravilima koja se razlikuju od pravila pojedinaca. Stoga se pojedinci, utopljeni u masu, na neki način dezindividualiziraju, te se počinju ponašati na način kako se ne ponašaju inače, i kako se nebi ponašali ni kao usamljeni pojedinci navijači. U masi prestaju djelovati kao razumna bića ili se ponašaju drugačije jer im masa pruža mogućnost da postignu nešto što nikada ne bi mogli samostalno (Vrcan, 2003:81).

Nema dvojbe da je suvremeno navijačko nasilje kolektivno nasilje. Njegovi protagonisti su lako prepoznatljivi i ne skrivaju se. Posrijedi je nasilje nositelj kojega je neko navijačko pleme sa svojim prepoznatljivim kolektivnim identitetom koji je trajnije međugeneracijske naravi, te se ima sposobnost održati i reproducirati unatoč prirodne smjene generacija (Vrcan, 2003:165).

Sva zbivanja oko navijačkog nasilništva u 20. i 21. stoljeću, potvrđuju neke temeljne stvari i omogućuju da se izvuku određene pouke. Jedna od njih je to da je nogomet, od kako je postao nešto više od pučke igre i vulgarne zabave što je izvorno bio, uvijek bio upleten u politiku, uvijek je na ovaj ili onaj način bio zanimljiv za politiku i to ne samo za stranačku, nego i za državnu. Tako je nogomet dobio razmjere globalne igre, tvrdi Vrcan⁹.

Pred sam početak Domovinskog rata na našim prostorima, momci iz zagrebačke navijačke skupine Bad Blue Boys i splitske Torcide među prvima su organizirali prave političke jurišne odrede i prijavili se u jedinice hrvatske vojske u formiranju. Činjenica je i da su navijačke simbolizme, u početku oružanih sukoba, koristili borci s obje strane dok su mnogi borci vidjeli u ratnim sukobima izravni nastavak prethodnih sukoba navijačkih plemena (Vrcan, 2003:84). Prema Vrcanovim riječima potvrđuje se teza kako su nogomet i politika već povijesno povezani, a ni danas situacija nije mnogo drugačija.

⁸ <http://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/obracun-kod-vinodolskog-torcidasi-postavili-barikade-kako-bi-kamenovali-vozila-s-navijacima-rijeka-na-kraju-demolirali-kombi-s-rukometasima-iz-labina/5754363/>

⁹ Vrcan, S., (2003) : *Nogomet – Politika – Nasilje*, Jesenski i Turk, Zagreb

U idućem poglavlju prikazano je nekoliko istaknutih slučajeva nasilja kroz povijest, te je zapravo teško povjerovati da se, kao što Vrcan tvrdi, radi o političkim okidačima. Što se tiče svjetskog nogometa, možda i ne, no kada govorimo o nogometu na našim prostorima, veza sa političkom situacijom itekako se može potkrijepiti.

3.1. Najistaknutiji slučajevi kroz povijest

Nasilje u sportu seže daleko u povijest prošlog stoljeća. No, u ovom radu baziramo se na nasilje na nogometnim terenima, te situacijama koje su zabilježene i dokumentirane i kao takve poprimile globalne razmjere.

Pet minuta prije kraja utakmice između Perua i Austrije 1936. godine na Olimpijskim igrama, grupa peruanskih navijača (s jednim pripadnikom naoružanim revolverom) upala je u teren i napala austrijske igrače. Usred općeg kaosa, Peru je zabio dva gola i pobijedio utakmicu 4:2. FIFA¹⁰ je proglasila utakmicu nevažećom, te ponudila ponovno igranje utakmice bez navijača, što je Peru odbio i povukao se s natjecanja. Austrija, proglašena pobjednikom te utakmice, osvojila je na kraju srebrnu medalju na Igrama.

Krajem 1968. godine, točnije 26. listopada u finalu Olimpijskih igara, bugarski navijači u teren su bacali različite predmete u 44. minuti utakmice protiv Mađarske. Razlog je bilo vodstvo Mađarske od 2:1 nakon što su isključena tri igrača Bugarske.

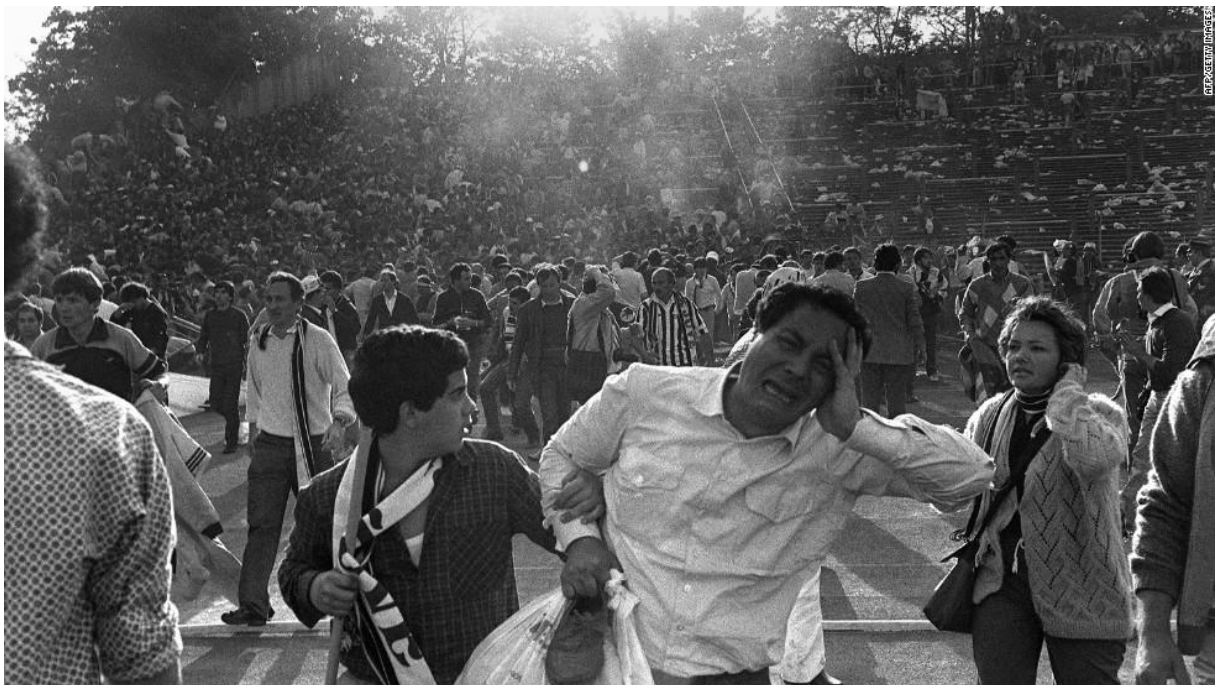
Nekoliko godina kasnije, 1975. u Rehovotu u Izraelu igrala se utakmica između Maccabi Rehovota i Kfar Gvirola u kojoj je Maccabi vodio sa 1:0, kada je sudac dosudio prekršaj nad njihovim golmanom. Kao odgovor, Kfarovi navijači utrčali su u teren i jedan od njih, imenom Shimon Kroha nožem je ubo Maccabijevog igrača Mordechaija Kinda ravno u srce. Kind je preminuo na terenu, a klub Kfar Gvirol je suspendiran zauvijek.

Engleska liga već čitavo stoljeće ima primjere nasilnog ponašanja navijača na terenima. Jedan takav dogodio se 1985. godine za vrijeme FA Kupa između Leicester Cityja i Burton Albiona. Pijani navijači Cityja bacali su pivske boce sa tribina, kada je jedna pogodila golmana Albiona u glavu i potonji je pao u nesvijest, te su ga morali udaljiti sa terena. Kako nije bilo zamjene za golmana, City je utakmicu pobijedio sa 6:1, a Engleska je proglasila utakmicu

¹⁰ <https://hr.wikipedia.org/wiki/FIFA>

nevažećom, te naredila ponavljanje bez navijača. Utakmica se napokon odigrala, te je City ponovno pobijedio sa 1:0.

Iste godine u svibnju, eskalirala je još jedna situacija no, ovog puta, na utakmici Europskog kupa, između Liverpoola iz Engleske, te Juventusa iz Italije. Ovaj slučaj nazvan je Heyselska tragedija¹¹ jer je upravo za vrijeme te utakmice smrtno stradalo 39 navijača od čega je većina bila navijača Juventusa, te je gotovo 600 ljudi ozlijeđeno, jer se zbog huliganizma srušio jedan nosivi zid stadiona. Najveći apsurd cijele situacije je to da se utakmica nastavila, a posljedica ovog događaja je bila zabrana engleskim klubovima sudjelovanje u bilo kojim natjecanjima na čak šest godina.

Slika 2: Heyselska tragedija – Izvor:<http://edition.cnn.com/2012/10/31/sport/football/football-heysel-hillsborough-juventus-liverpool/index.html>

Deset godina kasnije, u siječnju 1995. godine, nakon što je francuz Eric Cantona kao igrač Manchester Uniteda bio isključen iz utakmice zbog udaranja igrača suparničkog tima Crystal Palace – jedan od navijača Palacea po imenu Matthew Simmons došao je do ograde i uzvikivao rasističke psovke isključenom Cantoni, a potonji se, kao odgovor, zaletio do ograde i udario Simmonsa nekoliko puta dok ih policija nije rastavila. Cantona je dobio zabranu igranja cijelu sezonu i novčanu kaznu od 50.000 funti, te je prijavljen za napad i dodijeljena mu je kazna od 120 sati dobrotvornog rada.

¹¹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Heyselska_tragedija

Relativno nedavno, 2005. godine, u 74. minuti utakmice Lige prvaka između gradskih rivala Intera i Milana, golman A.C.Milana Nelson Dida pogođen je bakljom od strane Interovih navijača. S relativno jakim opeklinama, Dida nije mogao nastaviti utakmicu. Gotovo 30 minuta su se uklanjale baklje sa terena, a kada je ušao zamjenski golman u teren, kiša baklji ponovno je zasula stadion, te je sudac prekinuo utakmicu.

Dvije godine kasnije, u ožujku 2007. godine, ponovno u Engleskoj na utakmici između Chelsea i Tottenhama u četvrtfinalu FA kupa, igrača Chelsea Franka Lamparda napao je navijač Tottenhama, koji se zaletio u teren i šakom udario igrača. Lampardov suigrač Didier Drogba brzo je svladao napadača.

Nekoliko mjeseci kasnije iste godine, tijekom kvalifikacija za Europsko nogometno prvenstvo, na utakmici između Švedske i Danske, danski navijač upao je u teren i udario suca Herberta Fandela šakom u lice, kada ga je svladala delegacija danske reprezentacije. Fandel je naime, nagradio Švedsku jedanaestercem, nakon što je danski igrač Christian Poulsen isključen zbog udaranja švedskog napadača Markusa Rosenberga u trbuh. Nakon napada navijača, utakmica je prekinuta, a UEFA je odlučila Švedsku proglasiti pobjednikom.

Te iste, 2007. godine, u listopadu za vrijeme Lige prvaka igrala se utakmica Celtica i A.C.Milana u kojoj je pobijedio Celtic sa 2:1, navijač pobjedničkog tima utrčao je u teren i laserom zaslijepio golmana Milana – Didu koji je pokušao svladati navijača, no ipak je pao na pod u agoniji zbog zaslijepljivanja. Dotičnom navijaču zauvijek je zabranjeno posjećivanje utakmica, klub Celtic kažnjen je sa 30,000 švicarskih franaka, a Dida je suspendiran dvije utakmice zbog simulacije.

U listopadu 2011. godine na utakmici Rumunjske prve nogometne lige između FC Petrolul Ploiesti i FC Steaua Bucuresti, sudac je dosudio jedanaesterac za Steaua Bucuresti, kada je navijač Petrolula utrčao u teren i udario braniča suprotnog tima Georega Galamaza u lice s teškim predmetom i tako mu slomio čeljust. Napadača su potom savladala dva igrača Steaua Bucuresti, te tako dobili po crveni karton zbog involviranja. Kada se igra napokon nastavila, Steaua je povelala sa 2:0, a navijači konkurenata tada su počeli bacati baklje na teren i s jednom pogodili i ozlijedili vratara Steaue. Tek tada je sudac prekinuo utakmicu, a mnogi su uhićeni i zatvoreni zbog ovog incidenta.

Prošle godine, točnije u ožujku 2016. godine, tijekom polufinalne utakmice Nogometnog kupa Grčke, vezni igrač kluba Paok, Robert Mak je nekoliko minuta prije kraja utakmice dobio žuti karton, te je to bio okidač. S obzirom da je to bilo u drugoj polovici utakmice protiv Olympiakosa koji je vodio sa 2:1, ogorčena masa je počela bacati baklje i rakete u teren, te je nastao kaos na tribinama. Igrači i treneri su ispraćeni uz policiju i osiguranje sa terena, a za kaznu je Olympiakos prošao u finale bez obzira na rezultat.

3.2. Tragični ishodi

Na žalost, jedan sport i to globalni sport koji prate milijarde ljudi diljem svijeta, u prošlosti je bio razlog velikog broja smrtnih slučajeva.

Jedan od tih slučajeva dogodio se 1946.godine u Burnden Park stadionu u Boltonu. Trideset troje ljudi izgubilo je život u stamperu koji se dogodio nakon urušavanja zida stadiona. Više od 400 ljudi je ozlijeđeno, a sveukupno je na stadionu bilo 85.000 gledatelja. Spomenuti zid se urušio zbog divljanja 20.000 ljudi koji nisu uspjeli ući na stadion, te su razvalili vrata i na silu ušli u gledalište.

Već spomenuta Heyselska tragedija dogodila se 1985. godine u Bruselu u Belgiji. Glavni okidač ove tragedije bilo je nasilničko ponašanje. Ako pogledamo malo dublje u povijest, 84' godine Liverpool iz Engleske pobijedio je Romu iz Italije, te su Romini navijači napali Liverpoolove, što znači da je rivalstvo i posvađanost već ranije postojala. Dvije godine kasnije, Liverpool i Juventus igraju u Ligi prvaka, pred 60.000 navijača. Liverpoolovi navijači probili su zaštitnu ogradu i napali Juventusove navijače koji su se povlačili, no iza njih se tada od siline urušio nosivi zid stadiona i ubio 39 ljudi i ozlijedio stotine. Pobuna se nastavila, Juventusovi navijači napali su i policiju sa kamenjem i bocama – a utakmica se svo vrijeme igrala, te je Juventus pobijedio 1:0.

Početak 90-ih godina nije bilo problematičan samo na ovim prostorima. Tijekom utakmice između Keiser Chiefsa i Orlando Piratesa u Orkneyju u Južnoafričkoj Republici, u siječnju 1991. godine, nožem su napadnuti navijači Chiefsa od suparničke navijačke skupine i tada je nastao stampedo u kojem je život izgubilo 42 ljudi.

Deset godina kasnije, mjesto radnje je ponovno Južnoafrička Republika, no ovaj puta grad je Johannesburg. Lekcija očito nije naučena, te je ponovno riječ o utakmici Chiefsa i Piratesa. Na stadionu je bilo oko 60.000 gledatelja, a još 30.000 je htjelo ući u stadion. Kako je nastao

stampedo zbog zauzimanja mjesta, osiguranje je bacilo suzavac na masu, što je dodatno pogoršalo situaciju i 43 čovjeka su izgubila život.

Turska također ima primjere tragičnih ishoda na nogometnim stadionima, jedan od njih je i tragedija u Kayseriju. Keyseri Erciyesspor Turkish Sports Club igrao je 1968. godine protiv Sivasspor Turkish sports cluba. Sukob je eskalirao među navijačima, a poginulo je 44 ljudi, dok je 600 ozlijeđeno. Turski navijači koristili su sve – pištolje, noževe i ostalo oružje. To nije prvi put da je između ova dva kluba izbio sukob, no ovo je bio prvi sa tragičnim ishodom.

A nakon što je Brazil pobijedio Italiju u finalu Svjetskog nogometnog prvenstva, na ulicama se slavila titula koja je rezultirala masovnim tučama u kojima je smrtno stradalo 74 ljudi, a hospitalizirano je 2.100 osoba¹²

1970. Rio de Janeiro brazil svjetski prvak u meksiku – 74 mrtva i 2100 hospitaliziranih.

3.3. Nasilje u hrvatskom nogometu

Socioekonomske promjene koje su se pojavile u Hrvatskoj krajem prošloga stoljeća, manifestirale su potpuno nove smjerove hrvatskog sporta. Jedan od najvećih problema bio je monopol zagrebačkog kluba Dinamo i njegovog uspjeha, kao i političkog i ekonomskog jačanja Zagreba u odnosu na druge gradove iz zemlje i regije na istoku i jugu, također pogođene ratom.

Centralizacija moći u Zagrebu, ugrozila je poziciju Dalmacije i Slavonije, koje su postale ovisne. Tijekom Domovinskog rata, navedena centralizacija bila je na posebno visokom nivou, no ipak objašnjiva zbog agresije na Hrvatsku – ali nakon rata nije bilo značajnih promjena¹³ Autori Perasović i Mustapić u svom radu su se fokusirali na Split i navijačku skupinu Torcida, te opisali poziciju Splita i Dalmacije kao duplu periferiju. Što bi značilo da je Hrvatska na periferiji europskih centara moći, a Split je periferija u odnosu na Zagreb.

Jaz i nezadovoljstvo koje se širi nogometnim utakmicama, zapravo se može objasniti kroz tu teoriju. Srđan Vrcan, u svojoj sociološkoj analizi, donekle se slaže s navedenim. Navodi kako mora postojati legitimno i jednoznačno objašnjenje za nasilje na nogometnim terenima, a teorija koja objašnjava nasilje u Velikoj Britaniji i tvrdi da su to pripadnici radničke omladine

¹² Vrcan, S., (2003) : *Nogomet – Politika – Nasilje*, Jesenski i Turk, Zagreb

¹³ Perasovic, B., Mustapić, M. (2013.), *Football supporters in the context of croatian sociology: research perspectives 20 years after*, International journal of fundamental and applied kinesiology

koji se nisu prilagodili uvjetima suvremenog društva, jednostavno *ne drži vodu*. Takva objašnjenja postala su nedostatna kad je utvrđeno da u nasilničkim podvizima sudjeluje i značajan broj obrazovanih, društveno mobilnih i individualistički orijentiranih mladih ljudi (Vrcan, 2003:138).

Autor navodi kako se nakon Domovinskog rata, hrvatska javnost počela zgražati nad nasiljem na nogometnim stadionima. Povodom velike tučnjave na Maksimiru, tadašnji pomoćnik ministra unutarnjih poslova izjavio je kako navijačko nasilje nema više nikakvog smisla i razloga. A novine *Slobodna Dalmacija* poslije velikih nereda na Hajdukovom stadionu pisala o „bezrazložnom buntu“. Možemo reći, da je početkom ovog stoljeća, službeni stav o nasilju u hrvatskom nogometu bio samozavaravajuć, te nedostatan. Naprosto nitko nije slušao ili mario za razloge eventualnog nasilja (Vrcan, 2003: 140)

Tek kada su eskalirali određeni napadi na policiju, kada su ljudi počeli stradavati, kada su klubovi počeli snositi posljedice, kada se nasilje u hrvatskom nogometu otelo kontroli, javnost je počela slušati razloge.

Možemo reći kako je nasilja na nogometnim terenima u Hrvatskoj, otkad je i nje same. Zvonimir Boban, nekadašnji hrvatski reprezentativac, svojevrsno je započeo Domovinski rat na Maksimiru 13. svibnja 1990. godine. Ovaj incident, koji se dogodio na utakmici između beogradske Crvene zvezde i zagrebačkog Dinama, američka televizijska kuća CNN uvrstila je među pet nogometnih utakmica koje su promijenile svijet. Možemo jasno reći kako je ovaj slučaj bio politički konotiran, s obzirom na napetost između Srbije i Hrvatske, a dogodilo se samo nekoliko tjedana nakon održavanja višestranačkih izbora u Hrvatskoj, na kojima su pobijedile stranke koje su se zalagale za neovisnost. Čak i prije same utakmice, navijači suparničkog kluba, Delije i Bad Blue Boysi tukli su se na ulicama Zagreba, no prave nevolje počele su na stadionu.

Slika 3: Zvonimir Boban udara milicajca – Izvor: <https://goo.gl/images/mzTq7H>

Predvođeni Željkom Ražnatovićem Arkanom, Delije su krenuli u pohod na južnoj tribini Maksimira, pokušavajući doći do Boysa uz uzvike „Zagreb je Srbija“. Bad Blue Boysi srušili su ogradu i upali u teren kako bi se sukobili, a nakon proboja Boysi su silovito napadnuti od postrojbe specijalne policije (milicije), te se situacija otela kontroli. Usred cijelog tog nereda, nekoliko Dinamovih igrača ostalo je na terenu, a navijače su branili Zvonimir Boban, Vjekoslav Škrinjar i Josip Kuže. Zvonimir Boban napao je policajca koji je tukao navijača, zbog čega ga je Jugoslavenski nogometni savez suspendirao na šest mjeseci.

Slična situacija, iako manje dramatična odvila se te godine i na Poljudu u Splitu. Riječ je o utakmici između Hajduka i Partizana iz Beograda. U 71. minuti Partizan je poveo 2:0, kada je stotine pripadnika Torcide upalo u teren i prekinulo utakmicu, ovladali travnjakom, otrčali na južnu tribinu, te zapalili jugoslavensku zastavu, čime se dodatno potpirila vatra između dvije susjedne države.

Prije sedam godina, 2010. godine, dva najveća hrvatska rivala Dinamo i Hajduk igrali su na Maksimiru. U velikoj krvavoj tuči navijača, jedan je policajac ostao bez oka, a jedan je navijač bio upucan, te teško ozlijeđen. Privedeno je više od 90 ljudi, pripadnika Bad Blue Boysa i Torcide, a lakše je ozlijeđeno 15 policajaca i šest navijača. Materijalna šteta također se brojala u tisućama, a stradalo je pet automobila, dva tramvaja i nekoliko kontejnera.

No, nacionalni skandali i nasilje u međugradskim utakmicama nastavljaju se i dan danas se ne shvaćaju previše ozbiljno, jer se radi o rivalstvu koje je oduvijek postojalo. Ono što muči, i što postavlja veliko pitanje je – Zašto se prekidaju utakmice i nasilno se sramoti reprezentacija u svijetu na velikim natjecanjima?

18. studenog 2014. na kvalifikacijskoj utakmici za Europsko prvenstvo između Hrvatske i Italije u Milanu, skupina navijača prekinula je utakmicu bakljadom i prouzročila velike nered. Hrvatski nogometni savez je kažnjen s 80.000 eura i zatvaranjem jedne tribine na sljedećoj kvalifikacijskoj utakmici.

Reprezentacija se, nakon velikih muka po kvalifikacijama, ipak uspjela plasirati na Europsko prvenstvo, na kojem je slovila kao velik favorit. Pogotovo nakon pobjede nad Turskom, na drugu utakmicu u skupini protiv Češke išlo se opušteno i bez straha.

No, jedan zaboravljeni strah ipak se ostvario. Skupina navijača ponovno prekida utakmicu, iako reprezentacija Hrvatske vodi u tom trenutku.

Ako usporedimo nered iz drugih europskih klubova, zemalja i reprezentacija – možemo uočiti obrazac. U većini slučajeva navijači određenog kluba reagiraju na odluke suca ili rezultat koji nije u korist njihovog tima, a navijači hrvatske – obrnuto. Kada hrvatskoj reprezentaciji ide dobro – krenu nasilnički ispadi. Time se jasno šalje poruka o njihovom nezadovoljstvu, a o tome će više govora biti u daljnjim poglavljima.

4. PERCEPCIJA HRVATSKOG NOGOMETA U MEĐUNARODNOM KONTEKSTU

Nogomet je toliko više od najpopularnijeg svjetskog sporta. Valja napomenuti i važnost kulturoloških značenja nogometa u raznim regijama diljem svijeta. Nogomet dakle, reflektira i pomaže sklopiti ili formirati našu percepciju o društvima, sadašnjosti i budućnosti. Tijekom povijesti, nogomet je evoluirao od jednostavne igre i alata za kreiranje samopouzdanja, te karaktera mlade osobe, do globalne komercijalne industrije, te trenutno funkcionira kao kohezijski globalni spektakl koji stvara kolektivni identitet. S vremena na vrijeme nogomet može poslužiti i kao politički alat za međunarodne odnose i diplomaciju, širenje i jačanje ekonomije neke države, te izložbeni primjerak kao primjer ekonomskog i tehnološkog napretka.

Iako je sama publika nogometa teško mjerljiva, može se sa sigurnošću najjačim kulturnim proizvodom. Sa 3,2 milijarde ljudi (gotovo polovina svjetske populacije) koji su 2010. uključili prijem Svjetskog nogometnog prvenstva, možemo s lakoćom opravdati tu tvrdnju. Ovaj sport postao je jedan od najvažnijih faktora u svakodnevnom životu, te svakako zaslužuje pažnju i analizu, kao i vrijednosti koje prenosi u svijet.¹⁴

Što se tiče hrvatskog nogometa, te hrvatskih nogometaša i njihovih pojedinačnih uspjeha – u svijet se odašilja jedna pozitivna i lijepa slika Hrvatske kao talentiranog, sportskog europskog središta. Uz pomoć sporta, prvenstveno nogometa od percepcije „ratom zahvaćene jugoslavenske zemlje“ ili „balkanske zemlje“, sada smo u svijetu percipirani kao „zemlja koja je iznjedrila legende poput Luke Modrića, Ivana Rakitića, Ivana Perišića, Marija Mandžukića, Ivica Olića, Marka Pjace, Vedrana Ćorluke...“ i koji igraju u najboljim svjetskim klubovima (Real Madrid, Juventus, Barcelona, Inter..). Već smo ranije konstatali kako su od osamostaljenja Republike Hrvatske naši nogometaši igrali veliku ulogu u kulturološkoj slici naše zemlje u svijetu.

Osvajanjem trećeg mjesta na Svjetskom prvenstvu u nogometu 98' u Francuskoj, Hrvatska je postala novi nogometni favorit u svijetu i polako postala percipirana kao jedinstvena (a ne kao dio Jugoslavije), u godinama nakon Domovinskog rata. Naši nogometaši ne samo da u svijet plasiraju sliku Hrvatske zemlje velikih talenata, nego joj čine i turističku promociju – što dokazuje velik broj posjeta stranih nogometaša koji biraju upravo Hrvatsku kao svoju destinaciju za odmor.

Zvonimir Boban, također hrvatska nogometna legenda i velikan, većinu svog života proveo je u Italiji, gdje je na međunarodnoj televizijskoj postaji SKY dugo radio kao komentator nogometnih utakmica, a samim time je predstavljao svoju domovinu u svjetskim terminima.

Ono što još pomaže percepciji Hrvatske u svijetu su svakako natjecanja naše reprezentacije i domaćih klubova u europskim i svjetskim natjecanjima (Europska liga, Liga prvaka, prvenstva). Nakon svakog natjecanja našeg kluba u europskim razmjerima,

¹⁴ Parrish, C., Nauright, J. (2014), Soccer around the world: A cultural guide to the world's favourite sport, ABC-CLIO, Santa Barbara

šanse za transfer naših nogometaša i njihovo lansiranje u svijet se itekako povećava, a njihovi rezultati slika su i njih samih, ali i njihove domovine.

U Hrvatskoj je rekli bismo, drugačija situacija. Ono što strani mediji ili klubovi, te navijači imaju servirano (odlični igrači, najbolji svjetski klubovi, velik talenat) kao percepciju hrvatskog nogometa, daleko je od cjelovite slike hrvatskog nogometa.

U HNL-u nikad nije bilo manje publike: 2.031 gledatelj prosječno po utakmici u prvenstvu 2009/2010, a samo 500 na proslavi osvajanja naslova državnoga prvaka, što je kuriozum u svijetu nogometa. Čak je i Hajduk, na čije je utakmice u toj sezoni prosječno dolazilo najviše ljudi (4.455), prije tri desetljeća imao prosječno tri i pol puta više gledatelja (Lalić, 1993). S obzirom na tu statistiku kao i nisku gledanost TV-prijenosa utakmica HNL-a, opravdano je pitanje kakva uopće ima smisla prvoligaški nogomet kada publika ne dolazi na stadione, a građani ga slabo prate u medijima.¹⁵ Iz čega proizlazi kako je nogometna atmosfera u hrvatskoj itekako zategnuta. Najveći „trn u oku“ hrvatskoj javnosti je upravo sportski menadžer i bivši direktor (sada savjetnik) GNK Dinama, Zdravko Mamić kojemu se trenutno sudi za izvlačenje novca iz gradskog kluba u privatne svrhe, te lihvarske agencijske ugovore sa nogometašima. Više o tome u daljnjim poglavljima.

5. ZAKONSKE MJERE I ZABRANE KAO ORUŽJE PROTIV NASILJA

Mirko Smoljić tvrdi kako hvatanje u koštac s problemom raznih vrsta nasilja u zajednici nije samo posao mjerodavnih tijela, već društva uopće. Rješavanje tog problema zahtijeva obimne zakonske, kulturne, ekonomske i ine društvene promjene i inicijative. Upravo na takav sveobuhvatan način treba pristupiti i rješavanju jednog od (dugo) gorućih vrsta nasilja - nasilju na sportskim natjecanjima, poglavito nogometnim. Ta vrsta nasilja vjerno oslikava stanje duha nacije i svakim danom mutira u neke nove oblike. Stoga i sportsko nasilje zahtijeva razne preventivne mjere, koje se ostvaruju suradnjom stručnjaka iz raznih područja – pravosuđa, policije, školstva i sporta – kao i suradnjom sportskih klubova, navijačkih udruga, lokalne uprave i samouprave te angažmanom javnih ličnosti radi motiviranja, odnosno senzibiliziranja cjelokupnog građanstva (Smoljić, 2010:5)

¹⁵ Lalić, D. (2010). Je li hrvatski nogomet mrtav i može li se oživjeti?. *Političke analize*, 1(4), 29-33.

Upravo zato, a kako bi se što učinkovitije suprotstavilo dotičnom problemu, Ministarstvo unutarnjih poslova u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa, Hrvatskim školskim športskim savezom i Agencijom za odgoj i obrazovanje provode čitav niz mjera i edukacija učenika osnovnih i srednjih škola, ali i prosvjetnih djelatnika (nastavnika, psihologa i pedagoga) te policijskih službenika u borbi protiv nasilja u sportu.

Tako je u organizaciji Ministarstva unutarnjih poslova i Hrvatskog nogometnog saveza 11. srpnja 2007. godine u Hrvatskom novinarskom domu u Zagrebu održan okrugli stol na temu: „Huliganstvo i sport“. Tom je prigodom pokrenuta i suradnja sa sportskim mjesečnikom za mlade „Sport Junior“, koji je sadržajno i koncepcijski prilagođen učenicima osnovnih i srednjih škola, njihovim roditeljima, sportskim klubovima i nastavnicima. Cilj časopisa "Sport Junior " je popularizacija i promicanje sporta kao nositelja pozitivnih vrijednosti, informiranje mladih o važnosti bavljenja sportom za kvalitetan psihofizički razvoj, skretanje pozornosti učenika i njihovih roditelja na ulogu sporta u prevenciji ovisnosti i društveno neprihvatljivog ponašanja mladih. Mišljenje i preporuku za izdavanje mjesečnika dali su stručnjaci iz Agencije za odgoj i obrazovanje, Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Gradskog ureda Grada Zagreba za odgoj i obrazovanje te Hrvatskog olimpijskog odbora. Na inicijativu Ministarstva unutarnjih poslova, a u skladu s odredbama Zakona o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima, mjesečnik „Sport Junior“ izradio je edukativni plakat „Stop nasilju na sportskim natjecanjima“, koji je tiskan u 11 tisuća primjeraka.

U Zagrebu, 8. i 9. lipnja 2009. godine, održana je „Međunarodna konferencija sport i nasilje u Europi“, u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje i Ministarstva unutarnjih poslova, a pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta i Veleposlanstva Republike Francuske u Republici Hrvatskoj na kojoj je uz profesore, nastavnike, pedagoge i druge stručne osobe iz srednjih i osnovnih škola, prisustvovalo i četrdeset policijskih službenika.

Kao jedna od stvari o kojima treba početi sustavno voditi računa i uvrstiti među ostale mjere je i potreba edukacije i obuka redara za sportska natjecanja sukladno odredbama Zakona o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima, jer oni zasigurno imaju važnu ulogu u održavanju reda na sportskim natjecanjima.

Izaslanstvo Republike Hrvatske od 20. do 22. listopada 2009. godine sudjelovalo je u Beogradu na međunarodnoj konferenciji „Borba protiv rasizma i nasilja kroz različitosti u sportu“, koju su organizirali EPAS (Enlarged Partial Agreement on Sport¹⁶), Vijeće Europe i Ministarstvo sporta Republike Srbije. Na konferenciji su sudjelovali predstavnici Europske

¹⁶ http://www.coe.int/t/DG4/EPAS/default_en.asp

Unije i svih zemalja iz regije kao i predstavnici nevladinih udruga koje se bave suzbijanjem nasilja u sportu. Na radionici „Edukacija i rad s djecom i mladeži“ stručnjaci su zaključili kako nasilje postoji i u samom sportu te da je većina mladih koji se bave sportom doživjela neki oblik nasilja od strane trenera ili roditelja, a što se kasnije reflektira i kroz njihovo ponašanje na sportskim natjecanjima u svojstvu sportaša ili gledatelja. Uočava se i novi trend u razvoju fenomena nasilja pa se ono u posljednje vrijeme sa stadiona nastoji prenijeti na pravce putovanja navijača. I dok je ranije do nasilja u većoj mjeri dolazilo na stadionima i oko stadiona, u posljednje vrijeme obilježje nasilja je oštećivanje osobnih automobila, autobusa i vlakova kojima navijači putuju, krađe iz trgovina, ugostiteljskih objekata i benzinskih postaja na pravcima putovanja, sukobi organiziranih skupina na određenim punktovima, kao što su naplatne rampe, autocesta, te parkirališta i odmorišta. U najvećem broju nereda sudjeluju osobe koje protupravna ponašanja čine u povratu. Kod većine navijača protupravna ponašanja povezana su s konzumiranjem alkoholnih pića, a u posljednje vrijeme sve je prisutnije konzumiranje opojnih droga te su takvi navijači i znatno agresivniji. Organizatori sportskih natjecanja još uvijek ne poduzimaju dovoljne mjere radi sprječavanja i suzbijanja nereda i nasilja na sportskim natjecanjima niti pravovremeno i aktivno sudjeluju u postupcima pripreme, organizacije i održavanja sportskih natjecanja. Uz Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Kazneni zakon i Zakon o sportu, temeljni propis koji regulira problematiku sprječavanja nereda na sportskim natjecanjima je Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima (NN br. 117/03, 71/06, 43/09), u daljem tekstu: Zakon. Ovim se Zakonom propisuju protupravna ponašanja prije, za vrijeme i nakon sportskog natjecanja ili sportske priredbe, obveze i odgovornosti sportskih udruga, ustanova i trgovačkih društava koji su organizatori ili sudjeluju u sportskom natjecanju, te sportskih saveza i drugih sportskih udruga više razine, posebni uvjeti koje mora ispunjavati sportski objekt i obveze vlasnika ili korisnika sportskog objekta, obveze i odgovornosti gledatelja sportskog natjecanja, osobito ograničavanja u mogućnosti prisustvovanja sportskom natjecanju, obveze i odgovornosti sportaša, trenera, sudaca i drugih osoba koje vode sportsko natjecanje, obveze i odgovornosti sredstava javnog priopćavanja, obveze i ovlasti ministarstva nadležnog za sport i ministarstva nadležnog za unutarnje poslove u provođenju ovoga Zakona, prekršaji i sankcije za protupravna ponašanja propisana ovim Zakonom. Protupravnim ponašanjem u smislu ovoga Zakona smatra se posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića ili opojnih droga, te posjedovanje pirotehničkih sredstava, oružja i drugih sredstava pogodnih za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja od strane osoba koje dolaze na sportska natjecanja, u razdoblju od dva sata prije početka do dva sata nakon završetka sportskog natjecanja, a u sredstvima

javnog prijevoza tijekom čitavog razdoblja od početka odlaska na sportsko natjecanje pa do dolaska na prostor sportskog objekta, unošenje u sportski objekt alkoholnih pića, opojnih droga, pirotehničkih sredstava, oružja i drugih sredstava pogodnih za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja, unošenje i isticanje transparenta, zastave ili druge stvari s tekstom, slikom, znakom ili drugim obilježjem koje iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti, bacanje predmeta u natjecateljski prostor ili gledateljski prostor, pjevanje pjesama ili dobacivanje poruka čiji sadržaj iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti, paljenje i bacanje pirotehničkih sredstava, paljenje navijačkih rekvizita i drugih predmeta, pozivanje i poticanje na tučnjavu ili na napad na druge gledatelje, redare, službene osobe organizatora natjecanja, sportaše i druge sudionike u sportskom natjecanju, sudjelovanje u tučnjavi ili napadima na druge gledatelje, redare, službene osobe organizatora natjecanja, sportaše i druge sudionike u sportskom natjecanju, nedozvoljen ulazak u natjecateljski prostor, oštećenje ili uništavanje dijelova sportskog objekta, te prijevoznih sredstava i druge imovine prilikom dolaska, za vrijeme održavanja ili nakon sportskog natjecanja, u razdoblju od dva sata prije početka do dva sata nakon završetka natjecanja.

Međutim, poseban problem, koji nije riješen važećim Zakonom, predstavlja nemogućnost provedbe odnosno izvršenja zaštitne mjere, jer osobu kojoj je izrečena ne obvezuje na postupak javljanja policiji uoči ili za vrijeme sportskog natjecanja na što je ukazivano od prekršajnih sudova.

Iz navedenih pokazatelja vidljivo je da efikasnost u sankcioniranju počinitelja najtežih oblika protupravnog ponašanja na sportskim natjecanjima i dalje nije zadovoljavajuća, jer se i nakon donošenja Zakona bilježe teži oblici nereda i protupravnih ponašanja oko stadiona i na pravcima putovanja navijača, a pojedini prekršitelji unatoč prijavama policije nastavljaju s činjenjem prekršaja.¹⁷

¹⁷ Smoljić, M. (2010). Ekonomske štete od nasilja u športu. Hrvatski znanstveno stručni skup o menadžmentu u turizmu i sportu, Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/54862>

6. I. DIO ISTRAŽIVANJA – JE LI NASILJE UZROK NEPOSJEĆIVANJA UTAKMICA?

U prethodnom dijelu rada osvrnula sam se na dosadašnje činjenice i autore koji su se u svojim radovima osvrnuli na nasilje u nogometu. Obrazložene su brojke, važni povjesni događaji, tragični ishodi, novčane kazne, te kulturološko – sociološki aspekt nasilja kojeg često vidamo u najpopularnijem sportu na svijetu.

Ono što sam osobno htjela istražiti je percepcija javnosti o ovoj pojavi. Fokus je naravno, na hrvatskom nogometu, a svaki nogometni obožavatelj može primjetiti kako posljednjih godina posjećenost nogometnih utakmica rapidno pada. Nisam mogla je pomisliti kako razlog tome leži u nasilnim situacijama koje, većina želi izbjeći, ne razumije ili jednostavno smatra protuzakornim huliganizmom. Stoga, daljnje istraživanje koristim kako bih došla do zaključaka i odgovora na slijedeće hipoteze.

H1: Mladi osuđuju sve vrste nasilja u sportu – na uzorku od 150 studenata pokušat ću potvrditi ovu hipotezu.

H2: Nasilje na stadionima razlog je neposjećivanja utakmica – s obzirom na to da je dob uzorka to jest, ispitanika od 18 – 25 godina, te su na Fakultetu političkih znanosti formirali kritičko razmišljanje o društvenim pojavama poput nasilja, smatram kako će legitimno pokazati rezultate koji će potvrditi spomenutu hipotezu.

H3: Studenti novinarstva u velikoj su mjeri zainteresirani za sport i kolegije vezane za Sportsko novinarstvo – s obzirom na to kako su ispitanici studenti Studija novinarstva, baš kao što sam i sama, smatram kako je sport bitna komponenta općeg znanja, to jest kulture mladih ljudi. Ovaj rad koristim i kao priliku ukazati na nepostojanje, odnosno površnost sportskog novinarstva na našem Fakultetu, jedinom državnom sveučilišnom studiju tog smijera.

H4: Nasilje je povezano sa stupnjem obrazovanja – iz drugog dijela istraživanja, u kojem ću prikazati strukturirani intervju sa pripadnikom navijačke skupine Torcida i aktivnim članom udruge Naš Hajduk, koji mi iz prve ruke odaje insajderske informacije o ustroju najstarije hrvatske navijačke skupine, stupnju obrazovanja članova, te osobne percepcije uzroka nasilja unutar vlastite subkulture.

6.1. Metodologija i cilj istraživanja

S obzirom na kompleksnost teme, ali i rasprostranjenost interesa za nogomet u Hrvatskoj, zaista nije lako odrediti adekvatne parametre koji bi doveli do legitimnih zaključaka na ovu temu. Studenti novinarstva, kroz pet godina studija (preddiplomskog i diplomskog) kroz širok spektar kolegija i zadataka razvijaju kritičko mišljenje, kao i izraženu novinarsku objektivnost i gledanje „van okvira“, stoga su dobar materijal za istraživanje javnog mnijenja. Uzorak prvog dijela istraživanja čini 150 studenata Novinarstva na Fakultetu političkih znanosti u dobi od 18 do 25 godina i to na slijedeći način;

1. Godina preddiplomskog studija – 30 studenata
2. Godina preddiplomskog studija – 30 studenata
3. Godina preddiplomskog studija – 30 studenata

1. Godina diplomskog studija – 30 studenata
2. Godina diplomskog studija – 30 studenata

Najbolji oblik istraživanja javnog mnijenja o nekom pitanju je svakako anketa, odnosno kvantitativna metoda ispitivanja. Studenti su ispunili pismeni anketni upitnik od 18 pitanja, kombinirano otvorenih i zatvorenih pitanja, a korištena su i pitanja na principu Likertove¹⁸ skale.

Svrha i cilj ovog istraživanja je prikaz javnog mnijenja mladih, budućih novinara, opinionmakera, ali i objektivnih građana o temi kao što je nasilje na nogometnim terenima. Također, jedan od ciljeva je i vidjeti u kojoj mjeri su studenti novinarstva (koji bi trebali imati širok spektar interesa) zainteresirani za najpopularniji sport na svijetu, kao i je li nasilje razlog (ne)posjećivanja nogometnih utakmica. Ne smijemo zaboraviti niti činjenicu da se šira javnost samo površno preko medija, informira o ovakvim temama, stoga je izrazito interesantno vidjeti kako gledaju na ovu pojavu iz vlastite perspektive.

6.2. Rezultati istraživanja

Anketu je ispunilo 150 studenata. Prva godina preddiplomskog studija broji 30 ispitanika, od čega deset muških i 20 ženskih osoba. Na drugoj godini preddiplomskog studija anketu je

¹⁸ https://sh.wikipedia.org/wiki/Likertova_skala

ispunilo po 15 ispitanika oba spola, dok je sa treće godine anketi pristupilo također 30 ispitanika, od čega šest muškog i 24 ženskog spola.

Prva godina diplomskog studija također broji 30 ispitanika – 9 muškaraca i 21 žena, a na drugoj godini diplomskog studija, odnosno završnoj godini Studija novinarstva od 30 ispitanih, 24 su ženskog, a šest muškog spola.

Anketa je sastavljena u pisanom obliku i prezentirana studentima za vrijeme redovne nastave pod nadzorom autorice istraživanja i profesora, te se pokazalo kao najbolji način provedbe zbog toga što se studentima pristupilo osobno, te su isti maksimalno ozbiljno ispunjavali upitnik. To pokazuje i činjenica da nije bilo niti jednog od 150 neispunjenih ili nevažećih upitnika. Rezultati istraživanja prikazani su tablično, prema shemi pitanje – odgovori, broj odgovora – postotak.

1.VOLITE LI SPORT?

BR.ODGOVORA / POSTOTAK

Da, jako volim sport	45/31%
Ne, uopće me ne zanima	19/13%
Volim samo neke sportove	82/59%
Nevažeći odgovor	1/1%

2.KOJI JE VAŠ OMILJENI SPORT?

Nogomet	47/31%
Tenis	11/7%
Hokej	6/4%
Rukomet	23/15%
Boks	2 /1%
Skijanje	5/3%
Košarka	13/9%
Plivanje	4/3%
Odbojka	10/7%
Drugi sportovi	29/19%

3. PRATITE LI DOMAĆA NOGOMETNA ZBIVANJA?

Da, redovito	38/25%
Ponekad, ovisi ko igra	56/37%
Samo hrvatsku reprezentaciju	22/15%
Ne, nikada	34/23%

4. JESTE LI IKADA OSOBNO SVJEDOČILI NEKOM NASILJU NA NOGOMETNIM TERENIMA?

Da	44/29%
Ne	106/71%

5. ŠTO JE ZA VAS NAJGORA VRSTA NASILJA NA NOGOMETNIM TERENIMA?

Verbalne uvrede pojedincima ili klubu	25/17%
Upad navijača u teren u cilju izazivanja tučnjave	11/7%
Bacanje raznih predmeta u teren	34/23%
Tučnjava na tribinama	20/13%
Sve navedeno	54/36%
Upišite sami	6/4%
- Nasilje igrača	
- Svi ispadi koji umanjuju vrijednost čovjeka	
- Tučnjave van stadiona	
- Nasilje policije nad navijačima	
- Napadi na suce	
- Svastika na Poljudu, ponižavanje manjina, fašistički pozdravi	

6. TREBA LI KAŽNjavATI NASILNIŠTVO NA SPORTSKIM TERENIMA?

Naravno, čim oštrijim kaznama. Pa i	83/55%
-------------------------------------	--------

zatvorom	
Mislim da imamo dovoljno dobre zakone za sprječavanje nasilništva	3/2%
Nasilništvo je posljedica, treba otkloniti uzroke takvog ponašanja	64/43%

7.ŠTO MISLITE DA JE GLAVNI UZROK NASILNIČKIH ISPADA NA DOMAĆIM NOGOMETNIM TERENIMA? (VIŠE ODGOVORA)

Nema posebnog razloga, to su huligani koji traže priliku za tučnjavu	37/25%
Tradicionalna netrpeljivost nekih navijačkih skupina	27/18%
Nerješeni odnosi među sportskim funkcionerima, klubovima i krovnim organizacijama	43/29%
Politička situacija u državi, opća podijeljenost	1/1%
Gospodarska situacija u zemlji, besparica i nezaposlenost	9/6%
Sve navedeno	32/21%
Upišite sami - Zdravko Mamić	1/1%

8.KAKAV JE VAŠ ODNOS PREMA NASILJU NA NOGOMETNIM TERENIMA?

Užasavam se svakog nasilja, pa tako i onog u sportu	74/51%
Ne odobravam fizičko nasilje, ali navijanja mora biti	54/37%
Napetije je kad se dogodi incident	0
Sve je to dio sporta	14/10%
Upišite sami	4/3%
- Nasilje je predimenzionirano	
- Nasilju pribjegavaju neobrazovani ljudi	

(3)	
-----	--

9.TKO PO VAŠEM MIŠLJENJU NAJČEŠĆE IZAZIVA NASILJE NA NOGOMETNIM TERENIMA?

Nasilne i agresivne osobe kojima je cilj tučnjava	84/56%
Navijači koje ponesu navijačke strasti. Ne mare za posljedice.	17/11%
Manipulatori koji imaju neke svoje podmukle ciljeve	20/13%
Plaćenici drugih klubova čiji je zadatak izazvati nered	19/13%
Policija koja ne zna intervenirati na ispravan način	10/7%
Upišite sami	0

10.KOJE JE VAŠE MIŠLJENJE O GRUPAMA NAVIJAČA POPUT ARMADE, TORCIDE I BAD BLUE BOYSA?

Obični huligani koje je cilj nasilničko ponašanje bez obzira na utakmicu	33/18%
Dobro organizirane grupe s vlastitim kodeksom ponašanja	88/48%
Manipulatori čiji ciljevi nemaju veze sa sportom	22/12%
Odani navijači svojih klubova i glavni kreatori sportske atmosfere na stadionu	38/21%
Upišite sami	2/1%
- Kombinacija huligana i pravih navijača - Ne treba generalizirati, ima svega	

11. POSTOJI LI PO VAŠEM MIŠLJENJU JASNA POVEZANOST IZMEĐU POJMOVA NAVIJAČ I NASILNIK?

Ne, ne postoji. To su dvije različite vrste ljudi	83/55%
Mislim da postoji, ali je teško dokaziva. Potrebno je veliko i ozbiljno istraživanje.	42/28%
Da, postoji jasna povezanost između ta dva pojma. Mnogi su ujedno i navijači i nasilnici.	25/17%

12. SLAŽETE LI SE SA TVRDNJOM DA JE STATUS NAVIJAČA SAMO IZLIKA ZA NASILNO PONAŠANJE?

Da, u potpunosti se slažem	9/6%
Ne, uopće se ne slažem s tom tvrdnjom	42/28%
Osrednje, mislim da postoje izuzeci	99/66%

13. IDETE LI IKAD NA NOGOMETNE UTAKMICE?

Da	26/17%
Ne	69/46%
Ponekad	55/37%

14. IMA LI VAŠ STAV U VEZI POSJEĆIVANJA UTAKMICA VEZE SA NASILNIČKIM PONAŠANJEM NAVIJAČA?

Da ponašanje navijača je ključni razlog zašto ne idem na utakmice	7/5%
Ne, ponašanje navijača nema nikakve veze s mojim odlascima na utakmice	76/51%
Osrednje, odluka o odlasku na utakmicu ovisi i o drugim razlozima	67/45%

15. IMA LI NESPORTSKO PONAŠANJE NAVIJAČA UTJECAJA NA VAŠE MIŠLJENJE O DOMAĆEM NOGOMETU?

Da, izravno i snažno utječe na moje razmišljanje o domaćem nogometu	28/19%
Osrednje, postoje i drugi faktori	68/45%
Ne, uopće ne utječe na moje mišljenje o domaćem nogometu	54/36%

16.ZANIMA LI VAS POSAO SPORTSKOG NOVINARA ILI REPORTERA?

Da, jako me zanima	29/19%
Osrednje me zanima	60/40%
Ne, uopće me ne zanima	61/41%

17. SMATRATE LI DA BI TIJEKOM STUDIJA TREBALI VIŠE UČITI O SPORTU I SPORTSKOM NOVINARSTVU?

Da, sport me jako zanima i mislim da je nepravedno zapostavljen na našem studiju	37/25%
Ne, sport me uopće ne zanima	17/11%
Bilo bi dobro kada bi bilo više kolegija o sportu, ali nije presudno za kvalitetu studija	96/64%

18.KADA BI POSTOJALA TAKVA MOGUĆNOST, BISTE LI IZABRALI KOLEGIJ VEZAN ZA SPORTSKO NOVINARSTVO?

Svakako, bio/la bi oduševljen/a.	60/40%
Ne, ne bih	27/18%
Ne znam, ovisi o predavaču i silabusu	63/42%

6.3. Analiza istraživanja

Nakon provedenog istraživanja nad studentima svih akademskih godina Studija novinarstva, samo pogledom na rezultate možemo kazati kako su mišljenja zaista podijeljena, a stavovi zbunjujući.

Čak 31 posto ispitanika izjasnilo se kao veliki ljubitelji sporta, dok 59 posto prati samo neke sportove, što ponovno pokazuje interes za taj dio kulture.

Očekivano, najveću popularnost osvojio je nogomet kojeg prati čak 31 posto ispitanika, a prate ga rukomet sa 15, košarka sa 9 i tenis sa 7 posto. Što se tiče domaćih nogometnih zbivanja, 25 posto ispitanika redovno prati utakmice, 37 posto bira ovisno o klubovima koji igraju, a 15 posto prati isključivo hrvatsku nogometnu reprezentaciju.

Nasilju na nogometnim terenima osobno je svjedočilo 29 posto ispitanika, što je iznenađujuće visok broj, s obzirom na opći interes studenata novinarstva.

Najveći broj ispitanika - 36 posto, smatra najgorom vrstom nasilja sve navedeno u upitniku: od verbalnih uvreda, upadanja u teren, bacanja predmeta u teren, te tučnjavom na tribinama. Od navedenih situacija, 23 posto ispitanika smatra najgorom bacanje raznih predmeta u teren, poput bengalki, boca, petardi i baklji). Više od polovine ispitanika, njih 55 posto smatra kako bi se nasilništvo na sportskim terenima trebalo strože kažnjavati, čak i zatvorom. Dok 43 posto smatra kako je nasilništvo samo posljedica, te da treba otkloniti uzroke takvog ponašanja.

Kada govorimo upravo o uzrocima nasilničkih ispada, najveći broj ispitanika (29%) smatra kako su nerješeni odnosi među sportskim funkcionerima, klubovima i krovnim organizacijama najveći problem i uzrok. A 25 posto ispitanika smatra da nema posebnog razloga za nasilje, nego da glavni akteri to čine jer su huligani koji samo traže priliku za tučnjavu. Osamnaest posto ispitanika smatra kako se radi o tradicionalnoj netrpeljivosti domaćih navijačkih skupina.

Mladi budući novinari u najvećoj mjeri (51%) se užasavaju svakog nasilja, pa tako i onog na sportskim terenima, dok ih 37% smatra kako navijanja mora biti, iako ne odobravaju fizičko nasilje. Nešto više, 43 posto ispitanika, smatra kako je sve to dio sporta, a nitko od ispitanih ne misli da je zanimljivo kada se dogodi neki incident.

Prema najvećem broju ispitanika (56%) nasilje najčešće izazivaju nasilne i agresivne osobe kojima je cilj tučnjava, a ne navijanje, dok po 13 posto ispitanih misli kako su to manipulatori koji imaju podmukle ciljeve i plaćenici drugih klubova kojima je zadatak izazvati nered. Sedam posto anketiranih smatraju kako je za nasilje odgovorna policija koja ne zna intervenirati na pravi način.

Što se tiče općeg mišljenja o domaćim navijačkim skupinama poput Armade, Torcide i Bad Blue Boysa, 48 posto budućih novinara smatra kako su to dobro organizirane grupe s vlastitim kodeksom ponašanja, 21 posto ih vidi kao odane navijače svojih klubova i glavne kreatore sportske atmosfere na stadionu, a 18 posto misli kako se radi o običnim huliganima kojima je cilj nasilničko ponašanje na utakmicama ili izvan njih.

83 posto ispitanika ne vidi povezanost između pojmova „navijač“ i „nasilnik“, dok 42 posto njih misli kako povezanost postoji, ali je teško dokaziva, te da bi za to trebalo provesti ozbiljno i veliko istraživanje. Četvrtina ispitanih smatra kako su ta dva pojma jasno povezana.

S tvrdnjom da je „status navijača samo izlika za nasilništvo“ istinita osrednje se slaže 66 posto ispitanih, ali također smatraju kako postoje i izuzeci, 28 posto ne smatra tvrdnju istinitom a 6 posto misli kako je ova izjava u potpunosti točna.

Na nogometne utakmice redovito ide 17 posto ispitanih, dok ponekad na utakmice ide njih 37 posto, a 46 posto budućih novinara nikada ne ide na nogometne utakmice.

Razloge u svojim (ne)odlascima na utakmice u ponašanju navijača vidi 50 posto ispitanih, s tim da 45 posto njih ima i druge razloge zbog kojih ide ili ne ide na utakmicu, a na drugu polovicu ispitanih, ponašanje navijača nema nikakav utjecaj.

45 posto svih ispitanika odgovorilo je kako nesportsko ponašanje navijača osrednje utječe na njihovo mišljenje o domaćem nogometu, te da postoje i drugi faktori, dok 36 posto njih ne da svoje mišljenje oblikovati ponašanjem navijača. Čak 19 posto ispitanih hrvatski nogomet vidi drugačije upravo zbog nesportskog ponašanja na utakmicama.

Kako mladi novinari moraju biti upućeni u sve sfere društvenog i političkog života, upitani su i vide li se kao sportski novinari ili reporteri, na što je ukupno 59 posto njih odgovorilo pozitivno, dok 41 posto ne želi imati veze sa sportom u budućoj karijeri.

Čak 64 posto ispitanih smatra kako bi bilo dobro imati više kolegija o sportu i sportskom novinarstvu, no da to nije presudno za kvalitetu studija, dok 25 posto tvrdi kako je sport nepravedno zapostavljen na našem Fakultetu. Samo 11 posto ispitanih nije zainteresirano za bilo kakve kolegije vezane uz sport.

Kada bi postojala ta mogućnost, sportsko novinarstvo bi izabralo 40 posto ispitanika i to sa oduševljenjem, 42 posto bi razmislilo s obzirom na predavače i silabus, dok 18 posto ne bi biralo sport za svoj smjer u novinarstvu.

7. 2. DIO ISTRAŽIVANJA – INTERVJU S NAVIJAČEM

Kako bi ovaj rad bio cjelovit prikaz i jedne i druge strane, dakle i javnosti i samih navijača, drugi dio istraživanja temelji se intervjuu sa pripadnikom najstarije hrvatske navijačke skupine Torcida. Sugovornik je izabran na temelju višegodišnjeg članstva u navijačkoj skupini, te redovnog posjećivanja utakmica.

„Kvantitativna istraživanja nude veću preciznost i statističku moć dok kvalitativna istraživanja nude veću dubinu informacija o tome kako ljudi percipiraju događaje u kontekstu situacije u kojem su se dogodili.“ (Frey, 1991:99 cit. prema Schroder i sur, 2003:29). Stoga je u ovom dijelu istraživanja odabrana upravo kvalitativna metoda koja omogućuje dubinu informacija, ali i uključenost ispitivača u cijelom procesu. Istraživač pri intervjuu može opaziti neverbalne znakove koji mogu upućivati na oklijevanje, a i lakše mu je postaviti podpitanja, ako ih je potrebno postaviti.

Radi se konkretno o strukturiranom intervjuu „licem u lice“, a pitanja su postavljena sistematično, od općih informacija o sugovorniku, preko pitanja o članstvu i aktivnosti grupe navijača, do objašnjenja eventualnog nasilja na stadionima. Na samom kraju intervjuu postavljena su pitanja o stupnju obrazovanja ispitanikovih sunavijača, te osobnog mišljenja o temi.

Također je zbog teme i informacija koje želimo dobiti najbolje provesti individualni intervju, kako je i ovdje primjenjeno. „Individualni intervju je možda najbolji izbor za istraživača koji želi osvijetliti osjetljivu temu (...) ili temu o kojoj je individualac preosjetljiv govoriti u prisutnosti drugih osim istraživača koji garantira ispitaniku potpunu anonimnost.“ (Schroder i sur, 2003:153). Kao što to tvrdi Schroder, jasno je vidljivo kako je sugovorniku bilo jednostavnije razgovarati o osjetljivoj temi poput nasilja, u koje je često i sam involviran, što sigurno ne bi priznao da se radilo o grupnom intervjuu. Anonimnost koja se garantira potaknula ga je da progovori o temi koja je tako dugo bila obavijena velom tajne.

Cilj istraživanja je dobiti dublji uvid o promišljanjima, vrijednostima i stavovima jednog navijača iz prve ruke. Intervju sam po sebi nije reprezentativan jer ne može reproducirati

karakteristike čitave populacije, ali je legitiman suparnik prethodnom istraživanju nad studentima novinarstva.

Ispitanik je rođen 1991. godine, muškog je spola, te ima visoku stručnu spremu. Član je navijačke skupine Torcida već 11 godina, te udruge Naš Hajduk od 2011. godine. U posljednjih 11 godina, ispitanik je propustio tri utakmice na domaćem terenu, a kao mladi je često odlazio na gostovanja, no sada je zbog poslovnih obaveza sveo gostovanja na 2 puta godišnje.

1. Kako se postaje punopravni član određene navijačke skupine i tko odlučuje o tome?

Punopravno članstvo nema nužno veze s članskom iskaznicom i plaćanjem članarine registriranim udrugama navijača, ono se stječe gostovanjima, volontiranjem u radu udruge (koreografije, transparentni, zastave, bubnjevi, boksački klub..).

2. Jeste li ikada sudjelovali u bilo kojoj vrsti nasilja na nogometnoj utakmici? (verbalno/fizičko).

Da, to nekako dođe s tim. Važno je razlikovati verbalno vrijeđanje kakvo je definirano zakonom, od onoga čija svrha je ometanje protivnika, davanje prednosti vlastitom timu. Također tu su i situacije van stadiona koje nekad se prelijevaju na tribinu i uzrokuju određene pojave. Fizičko nasilje je rjeđa pojava i osobno sam se zatekao u istome dva puta i to isključivo krivicom policije. Jednom na Sjeveru kad su suprotno uobičajenoj praksi ušli interventni policajci na tribinu radi pirotehnike i počeli neselektivno udarati navijače pendrecima, te jednom za vrijeme vaučerizacije na Maksimiru kad je u sličnoj situaciji policija napala navijače, ovaj put udružene navijače Hajduka i Dinama.

3. Koji su najčešći razlozi navijačkog nasilja?

Postoji više razloga. Postoji klasično nadjačavanje navijačkih skupina koje su same po sebi određena subkultura s vlastitim pravilima ponašanja. Pa o takvim obračunima možemo čitati u medijima da su se odvijali u gradu, kolodvoru, autocesti i slično. Ta subkultura je jednostavno takva i toga će uvijek bit, to nije nužno niti vezano uz nogomet; te obrasce ponašanja može se vidjeti od najmlađih dana kad već unutar jednog grada dolazi na podjele među kvartovima između kojih nastaju obračuni.

A postoji i ona vrsta nasilja koja dolazi od protesta ili protiv na primjer uprave kluba, ili protiv određene represije od strane organa reda. Tu najčešće inicijatori nasilja nisu navijači već zaštitarske službe i policija, a u medijima završi posljedica a ne uzrok, a to je onda nered navijača.

- 4. Poznato je da su navijačke skupine, kroz hrvatsku modernu povijest, one koje pokreću društvene promjene, revolucije (paljenje jugoslavenske zastave na Poljudu 90' godine, masovna tučnjava na Maksimiru na utakmici Zvezde i Dinama) – te se njima šalju određene poruke pojedincima ili vladajućoj skupini – koji su razlozi nedavnih izgređa na Europskom prvenstvu (Milano i St. Etienne)?**

Isključivo sumrak pravne države koji je dozvolila Vlada Republike Hrvatske kad je odlučila da Hrvatski Nogometni Savez ne mora poštivat izmjene i dopune Zakona o sportu. Da su na vrijeme natjerali (još uvijek nisu) vladajuću kriminalnu garnituru HNS-a, na odlazak imali bi idilične scene na reprezentaciji pune nacionalnog zanosa. Ne zaboravimo da je u jednom intervjuu Zdravko Mamić (vršio je dužnost podpredsjednika HNSa) priznao da je kupovao suce, Hajduk je korupciju i dokazao u suradnji s Uskokom, HNS nije reagirao, a ni danas kad su i Širić i Djedović pravomoćno osuđeni nema pomaka i isti suci sude bez da se proveda istraga tko je primao mito i namještao utakmice. Reprezentacija nije niti kolateralna žrtva već je navijači doživljavaju kao suučesnika u kriminalu (Modrić i Lovren su na sudu), jer godinama šute, a kad bi samo nekoliko glavnih imena otkazalo nastup pola godine prije velikog natjecanja i naveli za razlog da traže da dotični odu promjena bi se dogodila odmah. Tu ima još velik broj situacija, ali spomenut ću samo neke poput suca Bruna Marića na rođendanu igrača Dinama, preventivna privođenja navijača u suradnji HNSa i policije mimo ikakve logike (policija ima pravo bez razloga, dokaza, ičega preventivno privesti ljude i zadržat ih) samo da ne mogu na utakmicu jer se ne sviđa HNS-u poruka koju će skandirati.

- 5. Na stranu borba protiv korupcije i Hrvatska nogometna reprezentacija – što je razlog nereda, tučnjave i vrijeđanja navijača hrvatskih klubova jednih između drugih (Hajduk – Dinamo, Dinamo – Rijeka, Rijeka – Hajduk..) ili čak europskih klubova (nedavni primjer s bugarskim navijačima u utakmici Europske lige)?**

Ultras subkultura se sukobljava i to je potpuno normalno. Na lokalnoj sceni uvijek će se to događati, takva su pravila igre koja su oni između sebe „dogovorili“. Kod europskih utakmica komplicirana je priča, veže se uz tematiku imaju li dotični ultras skupinu - ako nemaju iz koje

zemlje dolaze (npr. neće biti problema za navijače Stoke-a iz Engleske koji su bili bez problema šetali po Splitu bez neugodnosti, no ako dolazi neka momčad iz zemalja druge religije tu postoji jedan kontinuitet navijačkog prepucavanja). Ukoliko imaju ultras skupinu tu je cijela zavrzlama, treba gledati odakle su, je li bilo sukoba u prošlosti, koga podržavaju, jesu li se pobratimili s nekom skupinom koja je imala s ovom drugom problema u prošlosti.

Tako su navijači Levskog u dobrim odnosima s BBB, ali su i dizali poruke hvale srpskih ratnih zločinaca konkretno Mladića i Arkana. I sad je upravo dok razgovaramo, par sati prije napadnuto osam Danaca navijača Brøndbya. Prije mjesec dana mogli su doć u grad, kupat se i nitko ih nebi dirao jer nisu zanimljivi, niti poznati na navijačkoj sceni, ali tjedan dana prije u Danskoj skupina njihovih ultrasa napala je simpatizere Hajduka ispred stadiona, što znači da od sad pa na dalje nisu automatski dobrodošli prema tom kodeksu navijača.

6. Može li se nasilje, po vašem mišljenju, izbjeći?

Dio svakako može, a to je ono kad do njega dolazi u kontaktu sa snagama sigurnosti, tu sve ovisi o njihovim službenicima, a što se tiče međunavijačkih okršaja to neće još dugo nestati iz nogometnog svijeta.

7. Što mislite o zakonskim kaznama koje navijači (koji su uključeni u bilo koju vrstu nasilja) dobiju od države?

Kazne za navijače su, gledajući propise i samo djelo - najstrože. Jedna zapaljena baklja koja nikoga ne ugrozi niti se baci nosi vam 2000 kuna i godinu dana zabrane posjećivanja utakmica, a svaku utakmicu se morate ili javiti u stanicu ili javiti gdje ćete biti, a policija vas onda dolazi provjeriti jeste li na danj adresi.

O kaznama koje su dobili momci za nered u Francuskoj je apsurdno pričati jer su ih Francuske vlasti odbile procesurirati i prekršajno, a kamoli kazneno. Dok je hrvatsko sudstvo na zahtjev HNS-a zatvorilo nekoliko ljudi, ne radi toga što su zapalili baklje jer je to prekršajno djelo i ne mogu za prekršaj u drugoj zemlji oni suditi, već jer su ih optužili za tuču na tribinama koju nisu oni počeli, već su napadnuti od pripadnika navijačke skupine Uvijek vjerni koja ima ugovor s HNS-om i dobiva značajna sredstva od te kriminalne organizacije. Oni koji su stvarno započeli tučnjavu, iako postoje snimke, nikada nisu procesuirani.

8. Smeta li vam naziv „huligan“ ili „orjunaš“ – kako gledate na to?

Da se ne lažemo, postoje među navijačima i huligani kojima je nogometna utakmica samo sredstvo za ispoljavanje svojih frustracija, ali oni su debela manjina, a nažalost danas se ta

riječ prelako koristi i time zapravo stigmatizira čitav jedan pokret radi medijskog senzacionalizma.

9. Mislite li da je nogometna utakmica sve manje posjećen sportski događaj u Hrvatskoj, upravo zbog nasilja ili drugih razloga?

Hajduk kojem se navijači najčešće spominju kao huligani, orjunaši itd. ima unazad 10 godina konstantan rast gledatelja, stoga ta teza je u startu srušena. Dok su oni, čiji navijači su donedavno bili u bojkotu (Dinamo) i imali su kazališnu publiku, dotakli najveće dno u svom postojanju. Baklje koje se definiraju kao huliganstvo imaju svoju marketinšku vrijednost, kad se upali bakljada cijeli stadion svijetli, a fotografi snimaju tribine, a ne teren. One su jedna dodatna dimenzija nogometu koji često kod nas zna bit vrlo loše kvalitete.

10. U kojem (otprilike) postotku su žene pripadnice navijačkih skupina, te sudjeluju li same u eventualnom nasilju?

U dosta manjem broju, ponajprije zbog genetskih razlika oko fizionomije tijela, pa je teško da one upadaju u nekakve sukobe, ali da ih nema ne mogu reći. Ima ih i to u zadnje vrijeme sve više.

11. Navijači su često u medijima prikazani kao „niži“ sloj društva, te srednje (ili manje) obrazovani – što mislite o tome?

Uzmite najviše predstavničko tijelo bilo koje hrvatske političke stranke (organizacije koje nam u konačnici vode zemlju) i usporedite postotak visoko obrazovnih tu, s postotkom visoko obrazovnih u navijačkim skupinama. Poželite ćete vrlo brzo da vam ovi drugi vode zemlju. Najbolji primjer je da Torcida ne plaća odvjetnika, nego je jedan torcidaš odvjetnik s vlastitim odvjetničkim uredom koji rado sudjeluje u bilo kakvom procesu vlastite skupine.

12. Postoje li, među vašim sunavijačima visokoobrazovani pojedinci – u kojem su omjeru (otprilike)?

Danas su svi svjesni da bez škole nema ni posla, tako ako pričamo o VSS i VŠS govorimo o prema mojoj slobodnoj procjeni 70% navijača.

13. Biste li povezali nasilje sa stupnjem obrazovanja?

Ne, ono je dio kulture, dio čovjeka kao pojedinca. Ima ih sa SSS koji mrava nebi zgazili, a ima i huligana s diplomom.

7.1. Analiza istraživanja

Na samom početku intervjua, ispitala sam sugovornika osnovna obilježja poput spola, godine rođenja, pripadnosti određenoj navijačkoj skupini, te stručnoj spremi. Nakon uvodnog dijela, razgovarali smo o načinu članstva u određenoj skupini, gdje je sugovornik jasno naznačio kako se radi o cijelom nizu aktivnosti i volontiranja u klubu ili udruzi prije samog učlanjenja u navijačku skupinu. Bez ustručavanja priznao je kako se našao dva puta u nasilničkom okršaju i to u oba slučaja s policijom na drugoj strani. Možemo iščitati kako, prema sugovorniku, policija u slučaju intervencije „neselektivno udara navijače pendrecima“.

Kao razloge navijačkog nasilja, sugovornik razlučuje dvije vrste. Prva je „klasično nadjačavanje navijačkih skupina“ koja poštuje i određeni kodeks ponašanja. Sugovornik tu vrstu nadjačavanja (tučnjave po ulicama, kolodvoru, kafićima..) smatra uobičajenima, jer se podjele rade od najranije dobi...“te obrasce ponašanja može se vidjeti od najmlađih dana kad već unutar jednog grada dolazi do podjela među kvartovima, gdje nastaju i fizički obračuni“. Kao drugu vrstu navijačkog nasilja, sugovornik navodi određeni „protest“ koji se razvija protiv na primjer, uprave kluba ili represije od strane organa reda, te kao glavne krivce navodi policiju i zaštitarske službe.

Poznato je i da navijačke skupine nerjetko vode „bitke“ protiv zakona, državnih organa i sličnih institucija, a sugovornik navodi kako su prekidi utakmica hrvatske reprezentacije na Europskom prvenstvu izazvani zbog „sumraka pravne države koji je dozvolila Vlada RH, kada je odlučila da Hrvatski nogometni savez ne mora poštivati izmjene i dopune Zakona o sportu“, te nadalje navodi kako bi, da je došlo do promjena u garnituri HNS-a na vrijeme, atmosfera na tribinama bila idilična. Sugovornik tvrdi i da do sve češćeg nasilja dolazi i zbog (navodnog) potkupljivanja sudaca, te suučesništva samih nogometaša u kriminalnim radnjama.

Što se tiče pitanja oko nasilja između navijača suprotstavljenih klubova, sugovornik tvrdi kako se ponovno radi o sukobljavanju i nadjačavanju s određenim kodeksom ponašanja, te kako je sve zapravo „dogovoreno“. Objašnjava i kako je kod europskih utakmica drugačije postavljen pristup, no svejedno se radi o prijašnjim iskustvima, religijskim razlikama ili bratskim klubovima. Također, tvrdi kako je moguće izbjeći dio nasilnih situacija, recimo kada se radi o obračunima s policijom i drugim snagama sigurnosti, no međunavijačko nasilje neće, prema sugovorniku, još dugo nestati iz nogometnog svijeta.

Kada smo razgovarali o kaznama za nasilje, ispitanik jasno daje do znanja kako su kazne rigorozne. A o kaznama koje su dobili glavni akteri prekidanja utakmice u Francuskoj tvrdi da su oprečne s tamošnjim. Naime, prema sugovorniku, francuske vlasti nisu ih procesuirale niti prekršajno, dok su u Hrvatskoj zatvorili nekoliko njih, kako kaže, nepravедno, te ponovno okrivljuje Hrvatski nogometni savez.

Nadalje, priznaje kako među navijačima, čak i unutar iste skupine, postoje i „huligani“ kojima je nogometna utakmica samo sredstvo za ispoljavanje vlastitih frustracija, iako su – prema sugovorniku – oni manjina. Iako se stručnjaci slažu kako je nogometna utakmica sve rijеđe posjećen sportski događaj u Hrvatskoj, sugovornik se ne slaže, te tvrdi kako klub Hajduk ima konstantan porast gledatelja, te da se taj manjak osjeti kod Dinama zbog bojkota njegovih navijača. Što se tiče žena navijačica, sugovornik potvrdno odgovara na njihovu prisutnost, ali ne i na sudjelovanje u nasilju.

Kada je upitan za mišljenje o percepciji navijača kao niže obrazovanom sloju društva, sugovornik jasno daje do znanja da se ne slaže, te tvrdi kako unutar (njegove) grupe navijača, postoji, prema njegovoj procjeni oko 70 posto visoko obrazovanih članova, što potvrđuje činjenicom da je odvjetnik Torcide, ujedno i član Torcide. Ispitanik ne bi povezo nasilje i stupanj obrazovanja, te tvrdi kako je sve stvar pojedinca.

7.2. Zaključak intervjua i usporedba s anketom

Nakon analize anketnih upitnika, te intervjua s pripadnikom navijačke skupine već naoko možemo zaključiti kako javnost ne razumije, odnosno nije dovoljno zainteresirana za razloga nasilja na stadionima, te je sklona površnom zaključivanju i odbijanju ulaženja u meritum problema.

Zanimljivo, više od polovine ispitanika, njih 55 posto smatra kako bi se nasilništvo na sportskim terenima trebalo strože kažnjavati, čak i zatvorom, a ispitanici jasno naglašava kako su kazne za nasilje na stadionima prestroge, a globe previsoke.

Upitani o vlastitom viđenju razloga za nasilje na terenima, 29 posto ispitanika se izjasnilo kako su upravo nerješeni odnosi među sportskim funkcionerima, klubovima i krovnim organizacijama najveći problem i uzrok, što nije daleko od temeljnih razloga koje je naveo navijač. On smatra kako je za nasilne situacije, koje naziva posljedicom, zaslužna Vlada Republike Hrvatske u suradnji sa Hrvatskim nogometnim savezom. Isto tako, navodi i

Zdravka Mamića, bivšeg izvršnog direktora GNK Dinamo, koji je, prema sugovorniku, kupovao suce, ali i same reprezentativce poput Luke Modrića i Dejana Lovrena zbog prešućivanja ključnih informacija. S čime možemo zaključiti kako mladi novinari otprilike shvaćaju situaciju, no četvrtina smatra kako za nasilje u domaćem nogometu nema razloga, te da su glavni akteri huligani kojima je cilj tučnjava – što je, s druge strane, pokazatelj da budući novinari površno zaključuju na temelju medijskih proizvoda.

18 posto ispitanika smatra kako se, kada govorimo o nasilju, radi o tradicionalnoj netrpeljivosti navijačkih skupina, gdje možemo iščitati podudaranje s navijačem, koji napominje i tu vrstu sukoba kao nešto što je ustaljeno, pa možemo reći i dogovoreno.

Ispitanici se u najvećoj mjeri užasavaju svakog nasilja, pa tako i onog u nogometu, a navijač tvrdi kako je to jednostavno dio sporta.

Prema najvećem broju ispitanika (56%) nasilje najčešće izazivaju nasilne i agresivne osobe kojima je cilj tučnjava, a ne navijanje, dok samo sedam posto anketiranih smatraju kako je za nasilje odgovorna policija koja ne zna intervenirati na pravi način. „Samo“ sedam, zbog toga što navijač tvrdi kako je za najveći broj nasilnih situacija u domaćem nogometu kriva policija koja „neselektivno udara navijače pendrekom kada dođe do intervencije“. Iako, kako i sam navijač priznaje, postoje osobe koje na stadionu „ispoljavaju svoje frustracije“, iako su oni, kako kaže „debeli manjina“.

Što se tiče općeg mišljenja o domaćim navijačkim skupinama poput Armade, Torcida i Bad Blue Boysa, 21 posto ispitanika vidi ih kao odane navijače svojih klubova i glavne kreatore sportske atmosfere na stadionu, s čime se slaže i navijač, iako posve očekivano, naglašava svoju vlastitu navijačku skupinu Torcida. Zabrinjavajuće, 18 posto budućih novinara misli kako se radi o običnim huliganima kojima je cilj nasilničko ponašanje na utakmicama ili izvan njih, što je zaista velik broj, ako uzmemo u obzir okolnosti poput Fakulteta političkih znanosti koji svoje studente, između ostalog, uči kritički sagledati sve date činjenice, te ne zaključivati površno.

Nešto manje od polovine ispitanih studenata smatra kako nesportsko ponašanje navijača osrednje utječe na njihovo mišljenje o domaćem nogometu, a čak 19 posto njih hrvatski nogomet vidi drugačije upravo zbog nesportskog ponašanja na utakmicama. Zanimljivo, navijač smatra kako nogometni klub Hajduk ima konstantan porast gledatelja, te da probleme

zbog općeg nezadovoljstva hrvatskim nogometom ima upravo GNK Dinamo. Ovo možemo zasebno raspraviti zbog toga što se, bez obzira na spremnost sugovornika na razgovor, ne može izostaviti njegova subjektivnost.

Nekoliko ispitanika, u otvorenom tipu anketnih pitanja, odgovorilo je kako do nasilja dolazi zbog nižeg stupnja obrazovanja navijača, te elementarnog odgoja, dok se navijač iz drugog dijela istraživanja ne slaže s tom tvrdnjom. Kao što je navedeno u uvodu istraživanja, sam ispitanik je visoko obrazovan, te navodi i mnoge primjere visoke stručne spreme među svojim sunavijačima.

Prva hipoteza koja je na početku rada postavljena glasi: „Mladi osuđuju sve vrste nasilja u sportu“, što se ovim istraživanjem potvrdilo. Naime, 51 posto ispitanih odgovorilo je kako se užasava svakog nasilja, a 37 posto ih smatra kako, bez obzira na navijanje kojeg mora biti, fizičko nasilje ne odobravaju. Dakle, govorimo o 88 posto ispitanih koji ne odobravaju nasilje, čime je ova hipoteza potvrđena.

Druga hipoteza glasila je: „Nasilje na stadionima razlog je neposjećivanja utakmica“. S obzirom na to da 50 posto ispitanih na nogometne utakmice ne odlazi zbog ponašanja navijača, a na drugu polovinu nasilje nema nikakvog utjecaja, ovu tezu teško je potvrditi, te je potrebno provesti veće i detaljnije istraživanje. Ipak, 45 posto ispitanika tvrdi kako na njihovo mišljenje o hrvatskom nogometu nasilje osrednje utječe, a na 19 posto njih direktno utječe, možemo postaviti dobre temelje za potvrđivanje ove hipoteze, no u ovom istraživanju ona je pobijena.

Iako su rijetki priznali aktivno praćenje sportskih natjecanja, čak 59 posto ispitanih pozitivno je odgovorilo na pitanje vide li se kao sportski novinari, a 64 posto ih tvrdi kako bi na Studiju novinarstva trebali imati više kolegija o sportu, a kada bi postojala mogućnost 40 posto ispitanika bez razmišljanja bi odabralo slušati kolegij Sportsko novinarstvo. S navedenim, dolazimo do zaključka kako je hipoteza broj 3: „Studenti novinarstva u velikoj su mjeri zainteresirani za sport i kolegije vezane za Sportsko novinarstvo“ itekako potvrđena.

Posljednja hipoteza glasi: „Nasilje je povezano sa stupnjem obrazovanja“, a upravo oko nje bi se dalo napraviti detaljnije istraživanje. Iako je nekolicina studenata potvrdila kako se radi o nižem stupnju obrazovanja kod navijača, sugovornik iz navijačke skupine Torcida jasno je

opovrgnuo ovu tezu. Ovaj rad temelji se na empirijskim činjenicama, a ne na generalizaciji, stoga je povezanost nasilja i stupnja obrazovanja opovrgnuta.

8. PRIORITETI BUDUĆEG DJELOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Hrvatski nogomet odavno nije samo pučka igra. On je sastavni dio kulture našeg društva. Što se tiče navijačkog nasilja na ovim prostorima, ono je ukorijenjeno među mladima. Stoga se erupcije navijačkog nasilja mogu promatrati kao iskustveni pokazatelji onoga što se događa u tim društvenim okvirima, pa i kao svojevrsne poruke javnosti koje govore o tim stanjima. Razumno je pretpostaviti da tek određeni stjecaj okolnosti društvenog i kulturnog života na makrodruštvenoj razini stvara pogodnu društvenu podlogu za erupciju nasilja masovnih razmjera. Stoga, nema sumnje da se takav stjecaj okolnosti na našim prostorima stvorio u posljednjih dvadeset godina kao što se stvorio dovoljno široki segment populacije sklone nasilju (Vrcan, 2003:174).

Lalić tvrdi da nogomet kod nas, kao i u nekim drugim zemljama, funkcionira kao socijetalno zrcalo u kojemu se ogleda stanje društva, a posebno dominantni odnosi moći. Korupcija, organizirani kriminal, nasilje, politički ekstremizam i slične društvene pojave utječu na zbivanja u nogometu, što je u posljednje vrijeme potencirano privrednom recesijom, zastojsima u konsolidiranju demokracije, krizom načina vladanja zemljom, tegobnim posljedicama rata te drugim društvenim procesima i zbivanjima. Devijantni obrasci ponašanja u nogometu povratno djeluju na društvo i produbljuju njegove traume. Stoga su različite opačine i otimačine u tome "nacionalnom" sportu prisutnije ili makar uočljivije nego na mnogim drugim područjima društva¹⁹. Lalić navodi i da je hrvatskom nogometu nužna ekonomska racionalizacija, posebno ako se zna da je recesija dodatno osiromašila zemlju. Ne možemo imati nogomet od zlata u društvu od blata (Lalić, 2010: 31).

Nadalje, profesor Lalić predlaže ukidanje ili makar ublažavanje političke instrumentalizacije nogometa i nogometne instrumentalizacije politike. Prva instrumentalizacija više se ne provodi izravno i dramatično nego posredno, što je potencijalno opasnije s obzirom na to da je vrlo zavodljiva i uglavnom se odvija na prividno društveno prihvatljive načine (primjerice,

¹⁹ Lalić, D. (2010). Je li hrvatski nogomet mrtav i može li se oživjeti?. *Političke analize*, 1(4), 29-33. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/102759>

redovito puštanje s razglasa pjesama Marka Perkovića Thompsona uoči utakmica nogometne reprezentacije). Nogometna instrumentalizacija politike osobito je društveno štetna, jer služi kao osnova za korupciju, pa i organizirani kriminal u tom sportu. Potporu Dinama HDZ-u na parlamentarnim izborima 2007. treba dovesti u izravnu vezu s održavanjem statusa klubova kao udruga građana koje ne moraju plaćati porez na dobit ostvarenu prodajom igrača, nego je formalno trebaju ulagati u svoje programe, što ne kontrolira nitko. I potpora Dinama Milanu Bandiću na lokalnim izborima 2009. vezana je za okolnost da Grad Zagreb godišnje uplaćuje oko 40 milijuna kuna klubu. To znači da vladajuća politika i na državnoj i lokalnoj razini prihvaća činjenicu da troškove klubova znatnim dijelom snose građani, a da se profit od transfera igrača gotovo isključivo slijeva u klubove i menadžerske agencije koje nerijetko kontroliraju čelni ljudi klubova (Lalić, 2010: 31). Profesor Lalić dotaknuo se čelnih ljudi određenih klubova, što se odnosi na bivšeg izvršnog direktora GNK Dinama, kojem se trenutačno sudi zbog izvlačenja novca iz kluba, te neplaćanja poreza i prireza. Ovaj korak možemo nazvati pozitivnim korakom u depolitizaciji hrvatskog nogometa, iako je sudski proces tek „kap u moru“.

Svakako bi, u budućem djelovanju, trebalo promicati pozitivnu socijalizacijsku ulogu nogometa, o kojoj već dulje javno govore samo idealisti i zanesenjaci. Na mlade igrače i navijače treba prenositi vrijednosti rada, poštene utakmice, multikulturalizma umjesto egoizma, hedonizma, nepotizma (Lalić, 2010:32). Na mnoge mlade i druge građane zasigurno negativno utječe ponašanje pojedinaca koji izazivaju nasilje.

Bez suzbijanja nogometnog huliganizma nema obnove hrvatskog nogometa. Nasilju ekstremnih nogometnih navijača politički, medijski i drugi akteri trebaju pristupiti kao ozbiljnome društvenom problemu. Međutim, štetno je izjednačavati nasilničko ponašanje pojedinaca ili skupina s cijelom kulturom navijanja i koristiti ga kao dimnu zavjesu koja zakriva mnoge ozbiljnije probleme našeg nogometa. Nasilje bi trebalo suzbijati uravnoteženim i racionalnim javnim upravljanjem u kojemu bi surađivali različiti akteri – od državne vlasti preko nevladinih organizacija do navijača i njihovih skupina – a ne dominantno javnim politikama tipa "zapovijedaj i nadziri" koje planira i provodi državna vlast. U tim bi aktivnostima trebalo koristiti, uz ostalo, prevenciju i edukaciju, a ne isključivo ili pretežno represiju, kao što se od usvajanja Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima zbiva kod nas (Lalić, 2010: 33).

Što se tiče suzbijanja nasilja u nogometu, Smoljić objašnjava kako neki zastupaju stavove da zakon nije bilo ni potrebno mijenjati, budući da se propustilo primijeniti engleski model po kojemu su za sigurnost na stadionima odgovorni organizatori (klubovi, savezi, vlasnici), dok je policijska odgovornost ograničena za sigurnost izvan stadiona.

Neki zastupaju stajališta da predmetni zakon nije ni potreban, jer se najveća većina obračuna i takozvanih *sačekuša* ne događa na stadionima, nego na putu prema stadionima, a što se regulira drugim zakonima. Da odgovornost klubova i saveza u zakonu nije dovoljno naglašena mnogi ističu kako bi pravilo trebalo biti da se utakmica, ako organizatori ne mogu jamčiti sigurnost, ne smije ni odigrati, ili može isključivo ako se s tribina uklone izgrednici.

U koštac s problemom nasilništva trebali bi se uhvatiti svi, uz opći društveni konsenzus, pogotovo mediji i politika. Političari obično radi nekih svojih kalkulacija nalaze stotinu opravdanja da se protupravno ponašanje pretvara u nestašluk i da se sva nedopuštena ponašanja relativiziraju. Na jednoj od sjednica hrvatske Vlade visoka vladina dužnosnica kazala je da zakone ne treba mijenjati, ali da ih trebati strože primjenjivati - od mogućih prekida utakmice do pražnjenja stadiona i istaknula da policijsko osiguranje utakmice stoji oko milijun kuna.

Shodno svemu navedenom, očito je da preventivne i šire društvene mjere od najmlađih uzrasta pa do odraslih uzrasta ne daju potrebne rezultate i da je potrebno redefinirati kaznenu politiku na način da se ona za teška djela nasilja prema ljudima i imovini regulira kaznenim a ne prekršajnim propisima, da se propišu visoke fiksne kazne i kroz iste rješavaju imovinsko-pravni zahtjevi za nadoknadu štete oštećenima, bilo da se radi o pravnim osobama (prijevoznicima, javnim poduzećima, osiguravajućim društvima, tvrtkama) ili fizičkim osobama (za lakše ili teže tjelesne ozljede, otuđenje ili oštećenje imovine i slično).

Uz navedeno, potrebno je prestati s praksom selektivne primjene zakona i na taj način štititi propuste organizatora športskih natjecanja, pogotovo odgovornih osoba za organizaciju športskih priredbi²⁰.

Ono što bi se u budućnosti moglo provesti kao preventivna mjera protiv nasilja je svakako socijalizacija, senzibilizacija i odgoj djece kroz obrazovni sustav. Zbog tučnjave u

²⁰ Smoljić, M. (2010). Ekonomske štete od nasilja u sportu. Hrvatski znanstveno stručni skup o menadžmentu u turizmu i sportu, 1(1), 288-300. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/54862>

prostorijama škole, djeca danas dobiju pedagošku opomenu (koja ne znači apsolutno ništa), te im se samim time daje do znanja kako zbog nasilja neće snositi veće posljedice. Kada bi se kroz obrazovni sustav više poticala anti-nasilnička kampanja, odgojne metode, te strože kazne, nasilje bi se u kasnijoj dobi, adolescentskoj zasigurno smanjila, no ne iskorijenila.

9. ZAKLJUČAK

Ono što se kroz ovaj rad najviše pokazalo jest činjenica da je nogomet u posljednjem stoljeću bio puno više od običnog sporta, igre. Nogomet je postala, pogotovo na našim prostorima, posljednjih 30-ak godina prava arena za ispoljavanje nezadovoljstva građana o političkim pitanjima, društveno-političkoj strukturi, nepravdi i sličnim pojavama. Navijači, kao ogledalo naroda ili barem većine koja razmišlja na sličan način svojevrzni su borci za pravdu na jedan, recimo agresivniji način. Ono što mali čovjek, figurativno rečeno, misli – navijač govori. Navijač se bori, viče, lupa, ako treba i tuče. U ime svih onih koji vide nepravdu, ali ne mogu je artikulirati. U jednom razgovoru s kolegom ujedno i kolumnistom, publicistom, pa i bivšim Torcidašem Ivom Anićem, došla sam do spoznaje koja mi je objasnila mnogo toga. Ivo mi je rekao: „Mare u ono vrime nismo smjeli na cesti reći ništa protiv vladajućih, odma' bi išli guliti u Lepoglavu. A kad smo bili na stadionu, mogli smo vikati šta smo 'tili, mogli smo urlati, paliti, reći sve što se sami nikad nebi usudili. Jer smo u masi, jer smo tako jači – jer se borimo za isto.“

Ivo mi je u par rečenica objasnio ono što sam u tri mjeseca istraživanja pokušavala sama saznati. A to je odgovor na pitanje Zašto?

Navijač, s kojim sam razgovarala o modernim razlozima nasilja na stadionu, objasnio mi je kako to danas funkcionira. Stari model borbe protiv nepravde je preuzet, a dodani su i novi razlozi koji otkrivaju dublji problem. A to je problem u samom hrvatskom nogometu. Korupcija, jednodušje, lihvarjenje i neposluš, iako teško dokazivi, izjedaju hrvatski nogomet iznutra, kao što karijes uništava zub. Slažu se s time i mnogi autori, poput profesora Lalića.

Iako sam neke hipoteze opovrgnula, neke potvrdila i istraživanje je pokazalo određene rezultate, na kraju sam ipak ostala malo razočarana.

Razočarana sam činjenicom da mladi budući novinari, *opinion makeri*, izvjestitelji, urednici i kolumnisti imaju tako mali interes za najpopularniji sport na svijetu. Smatram to

poražavajućim podacima, i ako moje istraživanje može doprinijeti kvaliteti našeg studija, ovim putem apeliram na sve nadležna tijela Fakulteta političkih znanosti da promisle i uvedu Sportsko novinarstvo pod redovne predmete na Preddiplomskom i Diplomskom studiju novinarstva.

10. SUMMARY – VIOLENCE ON SOCCER FIELDS – HULIGANS OR FIGHTERS FOR JUSTICE?

Soccer is more than just a game, it is a passion, and it didn't go pass the author of this paper. Soccer is the most viewed sport in the world, billions of people are able to stop everything they are doing just to watch 90 minutes of a game. A sport popular like this, has, of course, millions of fans watching and cheering in the stands of a soccer field.

These fans, or fan groups, in the world have their own codex, symbols, songs and traditions. In Croatian frames, there are a few big fan groups that are famous and a big picture of the whole society. Besides the cheering and supporting, Croatian fans have the tendency to create violent situations on the field like verbal violence, fighting with the police, burning stuff, beating up referees or supporters of another club. These situations are, in the past 30 years, very common in Croatia.

Because it became a common thing, I wanted to research what young journalists think of violence in the soccer stadium, and violence in general. I also wanted to know what they think is the primary reason of violence in Croatian soccer. The research itself is separated into two parts. The first is the survey on journalism students, future opinion-makers, and the second is an interview with a registered long-term member of the oldest croatian supporter group Torcida. The reasearch showed how young people see violence on the soccer field, and the supporter told „his side of the story“. I found it interesting to see if the oppinions match.

In the very end of this graduate thesis I used the advice of different authors, experts and scientists and my own to propose adequate solutions for future activities.

11. LITERATURA

1. Brueckler, F. (2014). Nogomet nakon nogometa. Matka : časopis za mlade matematičare, 23(89), 30-32. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/140017>, 22.07.2017

2. Lalić, D. (2011) (u suradnji s Damirom Pilićem): Torcida: Pogled iznutra, Profil, Zagreb
3. Lalić, D. (2010). Je li hrvatski nogomet mrtav i može li se oživjeti?. Političke analize, 1(4), 29-33. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/102759>, 19.07.2017.
4. Parrish, C., Nauright, J. (2014), Soccer around the world: A cultural guide to the world's favourite sport, ABC-CLIO, Santa Barbara
5. Pavličić, P. (2005). Nogomet i moderna hrvatska lirika. Dani Hvarškoga kazališta : Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu, 31(1), 352-373. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/73153>, 19.07.2017.
6. Perasović, B., Mustapić, M. (2013). Football supporters in the context of croatian sociology: research perspectives 20 years after. Kinesiology : International journal of fundamental and applied kinesiology, 45(2), 262-275. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/112794>, 20.07.2017.
7. Rockwood Joel, Gow Paul: Doing it for the team, 2008
8. Schroder, Kim et.al. (2003) Researching Audiences. London: Arnold. (str. 1-378)
9. Smoljić, M. (2010). Ekonomske štete od nasilja u športu. Hrvatski znanstveno stručni skup o menadžmentu u turizmu i sportu, 1(1), 288-300. Preuzeto s <http://hrcak.srce.hr/54862>, 20.07.2017.
10. Turković, H. (2016) : Nogometni navijači i drugi sportovi – noviji primjeri iz suvremenog hrvatskog društva, Diplomski rad.
11. Vrcan, S. (2003): Nogomet – Politika – Nasilje, Jesenski i Turk, Zagreb
- 12.

12.1. Popis slika

1. Slika 1: Hajduk Split grickalice – izvor: <https://goo.gl/images/o4CbiC>, posjećeno: 22.07.2017.
2. Slika 2: Heyselska tragedija - izvor: <http://edition.cnn.com/2012/10/31/sport/football/football-heysel-hillsborough-juventus-liverpool/index.html>, posjećeno: 31.08.2017.
3. Slika 3: Zvonimir Boban udara milicajca – Izvor: <https://goo.gl/images/mzTq7H>

12.2. Prilozi

- Anketni upitnik

1. Volite li sport?

- a) Da, jako volim sport.
- b) Ne, ne volim sport i uopće me ne zanima.
- c) Volim samo neke sportove.

2. Koji je Vaš omiljeni sport?
_____**3. Pratite li DOMAĆA nogometna zbivanja?**

- a) Da, redovito.
- b) Ponekad. Ovisi tko igra.
- c) Samo hrvatsku reprezentaciju.
- d) Ne, ne zanima me nogomet.

4. Da li ste ikad osobno svjedočili nekom nasilju na domaćim nogometnim terenima?

- a) Da, svjedočio/la sam nasilju na (upiši sam/a): _____

- b) Ne, nikada nisam osobno svjedočio/la nekom nasilju, ali sam dobro upućen/a u ta zbivanja.

5. Što je za Vas NAJGORA vrsta nasilja na nogometnim terenima? (jedan odgovor)

- a) Verbalne uvrede pojedincima ili klubu (šovinistički ispadi, rasizam, prostačenje)
- b) Upad navijača na teren u cilju izazivanja tučnjave.
- c) Bacanje svih vrsta predmeta na sportski teren (bengalke, boce, petarde....).
- d) Tučnjava među navijačima na tribinama.
- e) Sve navedeno.
- f) Upiši sam/a: _____

6. Treba li kažnjavati nasilništvo na sportskim terenima?

- a) Naravno, čim oštrijim kaznama pa i zatvorom. Treba zaustaviti takvo ponašanje.
- b) Mislim da imamo dobre zakone za sprječavanje nasilništva na terenima.
- c) Nasilništvo je samo posljedica. Treba otkloniti uzroke takvog ponašanja.

7. Što mislite, što je GLAVNI uzrok nasilničkih ispada na domaćim nogometnim terenima?

- a) Nema posebnog razloga. To su huligani koji traže priliku za tučnjavu.
- b) Tradicionalna netrpeljivost nekih navijačkih skupina.
- c) Neriješeni odnosi među sportskim funkcionerima, klubovima i krovnim organizacijama.
- d) Politička situacija u zemlji. Podijeljenost na HDZ i SDP.
- e) Gospodarska situacija u zemlji. Besparica i nezaposlenost.
- f) Sve već navedeno.
- g) Upiši sam/a: _____

- 8. Kakav je Vaš odnos prema nasilju na nogometnim terenima?**
- Užasavam se svakog nasilja, pa tako i onog na sportskim terenima.
 - Ne odobravam fizičko nasilje, ali navijanja mora biti.
 - Napetije je kad se dogodi neki takav incident.
 - Sve je to dio sporta.
 - Upiši sam/a: _____
- 9. Tko po Vašem mišljenju NAJČEŠĆE izaziva nasilje na nogometnim terenima?**
- Nasilne i agresivne osobe kojima je cilj tučnjava, a ne navijanje.
 - Navijači koje ponesu „navijačke strasti“. Ne mare za ljude oko sebe i moguće posljedice.
 - Manipulatori koji imaju neke svoje podmukle ciljeve.
 - Plaćenici drugih klubova čiji je zadatak izazvati nered.
 - Policija koja ne zna intervenirati na ispravan način.
 - Upiši sam/a: _____
- 10. Koje je Vaše mišljenje o grupama navijača poput Armade, Torcide i Bad blue boysa?**
- Obični huligani kojima je cilj nasilničko ponašanje na utakmicama ili izvan njih.
 - Dobro organizirane grupe s vlastitim kodeksom ponašanja.
 - Manipulatori čiji ciljevi nemaju veze sa sportom.
 - Odani navijači svojih klubova i glavni kreatori sportske atmosfere na stadionima.
 - Upiši sam/a: _____
- 11. Postoji li, po Vašem mišljenju, jasna povezanost između pojmova „navijač“ i „nasilnik“?**
- Ne, ne postoji. To su dvije različite vrste ljudi.
 - Mislim da postoji, ali je teško dokaziva. Potrebno je veliko i ozbiljno istraživanje.
 - Da, postoji jasna povezanost između ta dva pojma. Mnogi su navijači ujedno i nasilnici.
- 12. Slažete li se s tvrdnjom da je status navijača samo izlika za nasilničko ponašanje?**
- Da, u cijelosti se slažem.
 - Ne, uopće se ne slažem s tom tvrdnjom.
 - Osrednje. Mislim da postoje izuzeci.
- 13. Idete li kad na nogometne utakmice?** (a)Da (b) Ne (c)Ponekad
- 14. Ima li Vaš stav oko posjećivanja utakmica veze s nasilničkim ponašanjem navijača?**
- Da. Ponašanje navijača je ključni razlog zašto ne idem na utakmice.
 - Ne. Ponašanje navijača nema nikakve veze s mojim odlascima na utakmice.
 - Osrednje. Odluka o odlasku na utakmicu ovisi i o drugim razlozima.
- 15. Utječe li nesportsko ponašanje navijača na Vaše mišljenje o domaćem nogometu?**
- Da, izravno i snažno utječe na moje mišljenje o domaćem nogometu.
 - Osrednje. Postoje i drugi razlozi.
 - Ne, uopće ne utječe na moje mišljenje o domaćem nogometu.

16. Zanima li Vas posao sportskog novinara ili reportera?

- a) Da, jako me zanima.
- b) Osrednje me zanima.
- c) Ne, uopće me ne zanima.

17. Smatrate li da bi tijekom studija trebali više učiti o sportu i sportskom novinarstvu?

- a) Da, sport me jako zanima i smatram da je nepravedno zapostavljen na našem studiju.
- b) Ne, sport me uopće ne zanima.
- c) Bilo bi dobro kad bi postojao neki kolegij o sportu, ali nije presudno za kvalitetu studija.

18. Kad bi postojala takva mogućnost, biste li izabrali kolegij Sportsko novinarstvo?

- a) Svakako. Bio/la bih oduševljena tom mogućnošću.
- b) Ne, ne bih. Ne zanimaju me sportske teme niti sportsko novinarstvo.
- c) Ne znam. Ovisi o predavaču i zanimljivosti silabusa